

gemeente
Oost Gelre

Landschappen vol leven

*Onze aanpak voor versterking
van de biodiversiteit*

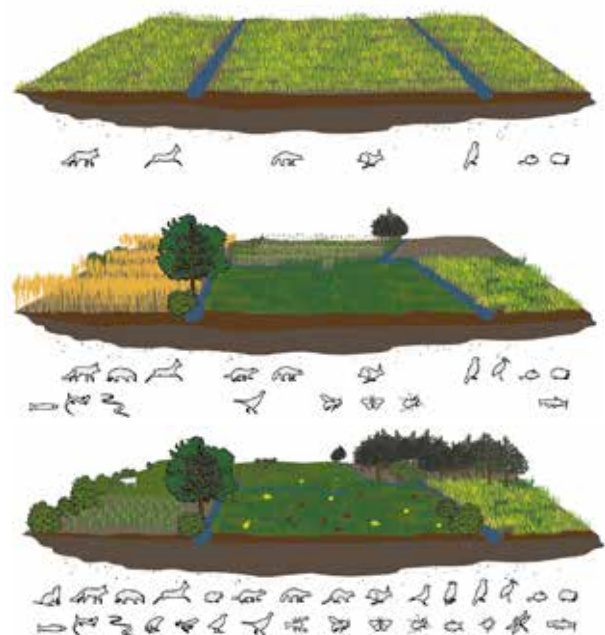
Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. De soortenrijkdom van ons landschap versterken	5
Stand van zaken biodiversiteit in Oost Gelre	10
Gidssoorten en hun leefomgeving:	12
Biodiversiteit in het buitengebied	13
Biodiversiteit in de woonkernen	15
2. Aanpak voor het versterken van biodiversiteit	17
2.1 Aanpak via drie sporen	17
2.2 Vastleggen en vervolgproces	18
3. Aandacht voor biodiversiteit in beleidskaders	21
4. Maatregelen in het buitengebied	27
Streefbeelden voor het buitengebied	28
4.1 Wat de gemeente zelf doet	29
4.2 Waar de gemeente anderen uitnodigt en stimuleert	33
5. Maatregelen in de woonkernen	37
Streefbeelden bebouwde kom	38
5.1 Wat de gemeente zelf doet	39
5.2 Waar de gemeente uitnodigt, stimuleert en ondersteunt	40
6. Maatregelen communicatie	43
6.1 Bewust en betrokken	43
6.2 Inzet	44
7. Uitvoering	47

Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit gaat over alle soorten planten, dieren, bodemleven die op een plek voorkomen, en over alle relaties die ze onderling hebben. Een grote biodiversiteit is belangrijk voor ons, want alle soorten samen zorgen voor vruchtbare bodems, bestuiving van vruchten voor groenten en fruit, zuivering van lucht en water en een aantrekkelijk landschap met kleur en geur om van te genieten.

Illustratie: Biodivers Boeren, Jan Willem Erisman en Rosemarie Slobbe; Uitgeverij Jan van Arkel, 2019

Voorwoord

Oost Gelre heeft een prachtig buitengebied, met volop ruimte om te fietsen, wandelen en te ontspannen. Jaarlijks bezoeken veel toeristen onze gemeente en dat neemt alleen maar toe. We kennen bijzondere natuurgebieden met veel biodiversiteit. Onze oude cultuurlandschappen zijn voor een deel nog herkenbaar en intact. Het landschap is ons dierbaar en wordt door velen gekoesterd.

Beschermen

De afgelopen jaren wordt steeds vaker de noodklok geluid: in snel tempo verdwijnen er planten- en diersoorten uit ons landschap. We merken het niet altijd op. Maar zouden we terugvliegen in de tijd, zeg naar 1950, dan zouden we het verschil direct zien. Klaprozen, korenbloemen, veldleeuweriken en weidevogels waren toen nog heel algemeen. Nu niet meer. We bewijzen onszelf een grote dienst als we erin investeren om het aantal soorten (de biodiversiteit) beter te beschermen en weer te herstellen. Want zonder deze soorten wordt ons landschap kaler en stiller. Dat is niet alleen minder aantrekkelijk, maar ook riskant. Het maakt ons minder weerbaar tegen klimaatveranderingen en plagen. Ook de voedselvoorziening kan in gevaar komen.

Terugkeren

Goed nieuws is er ook: soorten, waar het tot voor kort slecht mee gesteld was, keren terug. Voorbeelden zijn de patrijs en de geelgors. Het laat zien dat we maatregelen kunnen nemen die de leefomstandigheden van soorten verbeteren. De natuur is veerkrachtig en kan gauw herstellen. De kunst is om te zorgen dat we die levensomstandigheden weer goed op orde brengen. Daar hebben we als gemeente een verantwoordelijkheid en taak in. Onze parken, groenperken en bermen kunnen we nog beter inrichten en beheren voor soorten. En onze gemeentelijke gebouwen kunnen 'natuur-inclusiever' worden. Daar gaan we mee aan de slag.

Samen aan de slag

Het versterken van de biodiversiteit kunnen we niet alleen. Daar hebben we alle inwoners en grondeigenaren bij nodig. Denk aan het later en gevarieerd maaien van grasland, het weghalen van verharding, of het accepteren dat er wat brandnetels of paardenbloemen in een hoek van de tuin staan. Elke inzet kan een positief effect hebben. In dit plan leest u wat we als gemeente nu al doen en op korte termijn extra gaan doen voor de biodiversiteit. U leest ook wat u als inwoner, grondeigenaar of organisatie kunt doen. Alle ideeën hebben we verzameld met een klankbordgroep van inwoners en organisaties.

Ik roep iedereen op om mee te doen en de omstandigheden voor planten, dieren én onszelf te versterken. Laten we er vandaag mee beginnen!

Bart Porskamp, wethouder duurzaamheid en milieu

“Elke keer als ik een rondje langs de Groenlose Gracht loop geniet ik weer van alle bloemen met prachtige kleuren”

Bart Porskamp, wethouder

1. De soortenrijkdom van ons landschap versterken

GEWONE SOORTEN OOK ZELDZAMER

Veel soorten die rond 1900 nog heel gewoon waren in de Achterhoek zijn inmiddels zeldzaam geworden. Het gaat dan over alle soorten: planten zoals blauwe knoop, grasklokje, echte koekoeksbloem en zelfs klaprozen en korenbloemen. En over dieren, zoals sprinkhanen, krekels, dagvlinders, en vogels als veldleeuwerik, ringmus, en zomertortel. Die waren eerst in grote getalen aanwezig. Ook de planten- en diersoorten die nu nog algemeen voorkomen in onze gemeente lopen, als we niet ingrijpen, verder terug in aantal of verdwijnen uit ons landschappen. Het gaat dan om verschillende soorten bijen en vlinders, en zoogdieren zoals het konijn en de wezel. Van deze 'algemene soorten' staan er inmiddels enkele op de landelijke lijst voor bedreigde soorten (de 'Rode Lijst'). Voor afnemende biodiversiteit is er niet één oplossing, maar heel belangrijk is het om (weer) te zorgen voor variatie in het landschap.

In Oost Gelre zijn we trots op ons landschap: de afwisseling van akkers, weilanden, beken, stukjes bos, dorpen en alle verspreid liggende boerderijen. En natuurlijk op de natuurgebieden zoals het Vragenderveen en Koolmansdijk. Het eeuwenlange samenspel van mensen en natuur maakt dat ons landschap vol leven zit. Het is het leefgebied van heel veel verschillende soorten planten en dieren. Van oude bomen tot eenjarige bloemen, van onopvallende paddenstoelen tot de groene boomkikker, van grote zoogdieren zoals de ree en de haas tot kleine dieren in bodem en water.

Dit afwisselende landschap met daarin de grote diversiteit aan planten en diersoorten (de bio-diversiteit) maakt dat we hier graag wonen en werken. En dat we ook anderen graag ontvangen om ervan te genieten. We willen ook nog lang trots op het landschap kunnen blijven. Dat gaat niet vanzelf. Het vraagt erom dat we het actief beschermen, herstellen waar nodig en verder ontwikkelen.

Want het is geen nieuws meer: het aantal soorten planten en dieren in de landschappen is de afgelopen decennia fors achteruitgegaan, wereldwijd, in heel Nederland en ook in de Achterhoek. En het aantal soorten gaat nog steeds achteruit. Iedereen hoorde wel van de grote terugloop van het aantal insecten, zoals bijen en vlinders, en van het aantal weidevogels, zoals de grutto en de Kievit. Er kwamen de afgelopen decennia ook wat soorten bij of terug, zoals de otter en de raaf, en met enkele soorten gaat het beter, maar onder de streep is de diversiteit aan soorten een stuk kleiner geworden.

WAAROM GAAT DE BIODIVERSITEIT ACHTERUIT?

Voor veel planten- en diersoorten is er in Nederland steeds minder geschikt leefgebied te vinden. Dat heeft meerdere oorzaken. Die laten ook meteen zien 'aan welke knoppen we kunnen draaien' om de biodiversiteit weer te versterken.

- Veel bos, weilanden, akkers, groenstroken, waterpartijen en andere natuurlijke landschappen moesten plaatsmaken voor woningen, bedrijvigheid of wegen. Hierdoor zijn natuurgebieden en - gebiedjes versnipperd en geïsoleerd komen te liggen. Door schaalvergrotingen in de landbouw verdwenen ook veel waardevolle landschapselementen.
- De omstandigheden in de natuurgebieden die er nog zijn, staan onder druk. Veel natuurlijke relaties tussen soorten en hun omgeving - zoals het watersysteem en de bodem - zijn verstoord geraakt. Ook de uitstoot van stoffen (zoals stikstof en CO₂) uit de industrie, het verkeer

en de landbouw, en het gebruik van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen hebben een negatieve invloed op de soortenrijkdom. Vooral de natuur op de arme zandgronden zoals wij die in Oost Gelre kennen is hiervoor gevoelig.

- Klimaatveranderingen pakken vaak nadelig uit voor de biodiversiteit: het wordt warmer en droger. Veel soorten die hier van nature voorkomen zijn niet bestand tegen langere perioden van droogte.
  - Allerlei soorten vinden in huizen, schuren en andere bebouwing een plek voor een nest of om te schuilen: in de spouw, onder dakpannen of in kieren. Gebouwen worden steeds strakker afgewerkt, waardoor deze soorten geen plek meer vinden.
  - Ook is er veel verstoring voor soorten, denk aan gevaarlijke wegen, verwilderde katten en loslopende honden en toenemende drukte van recreatie.
-

In het landschap van Oost Gelre zijn van oudsher veel soorten planten en dieren aanwezig.

Gevolgen

Is het erg als er veel minder soorten zijn? Ja, dat is om meerdere redenen erg.

Ten eerste is het verdwijnen van soorten erg voor de soorten zelf. Dieren en planten zijn waardevol los van hun nut voor mensen. Daarnaast, we noemden het al, hoort een grote diversiteit aan planten en dieren vanzelfsprekend bij onze landschappen. Ze voegen daar veel waarde aan toe. De houtsingels, kleine bosjes, de beplanting langs de wegen, vleermuizen in de schemer, een

Als er ergens veel soorten aanwezig zijn, verkleint dat de kans op plagen of overlast, zoals van de eikenprocessierups.

Als we soorten beschermen en versterken, zorgen we dus direct voor ons welzijn en onze welvaart. Dat stelt ook de Nederlandsche Bank. Die gaf in een rapport in juni 2021 aan dat een groot deel van de economie (vooral de voedselvoorziening) risico loopt door verlies aan biodiversiteit. Daarmee dreigen namelijk de 'diensten' die de natuur levert te verdwijnen.

De Nederlandsche Bank (DNB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in het gezamenlijke onderzoek 'Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?'

groepje reeën tegen de achtergrond van het bos, uilen op het erf, vogels op de voederplankjes in de tuin: we zijn er mee vertrouwd en mee verbonden. Als deze soorten verdwijnen, verdwijnt ook veel van de waarde van onze directe leefomgeving.

Ten derde geldt dat soorten heel veel 'diensten' leveren die onmisbaar zijn voor mensen. Bomen en planten zorgen voor zuurstof en voor het zuiveren van water. De productie van ons voedsel is sterk afhankelijk van het bodemleven en van insecten die zorgen voor bestuiving van gewassen. Planten, bomen en het bodemleven zorgen ook voor de opvang van hoosbuien en ze gaan hitte tegen. Een grote variëteit aan soorten vermindert kans op ziekten en plagen, denk aan overlast van de eikenprocessierups.

Doel: herstel en versterking biodiversiteit

Als gemeente willen we de teruggang van het aantal soorten in onze landschappen een halt toe roepen. En waar het kan ervoor zorgen dat soorten die hier van oudsher thuishoren weer terugkeren. We willen daar de verantwoordelijkheid voor nemen, voor zover dat past in de mogelijkheden die we als gemeente en op gemeentelijk niveau hebben. We werken de komende jaren aan de volgende doelen:

- Behoud, herstel en waar mogelijk vergroten van de biodiversiteit op ons grondgebied. Soorten die zo kenmerkend zijn voor onze landschappen hebben (weer) meer en beter geschikte leefruimte. Zo zorgen we ook voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor mensen.
- Gemeente, inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties in Oost Gelre zijn zich bewust van het belang van biodiversiteit. Zij weten hoe ze zelf kunnen bijdragen aan het behoud daarvan en nemen daarvoor initiatieven.

Er zijn veel mogelijkheden om de teruggang van soorten tegen te gaan en zelfs naar herstel om te buigen. Belangrijk is dat we weer gunstige(re) leefomstandigheden creëren voor soorten. Welke omstandigheid gunstig is verschilt uiteraard per soort plant of dier. Een bij, vlinder of dotterbloem heeft iets heel anders nodig dan een das, pad of een orchidee. Maar in de basis geldt voor elke soort dat een plek aan vier voorwaarden moet voldoen:

- Er is ruimte om te verblijven en te schuilen.
- Er is voldoende voedsel.
- Er zijn mogelijkheden om zich te kunnen voortplanten.
- Er zijn mogelijkheden om zich te kunnen verplaatsen naar een ander leefgebied.

Als we zorgen dat een gebied of een plek (weer) aan deze vier basisvoorwaarden voldoet, dan nemen de overlevingskansen van soorten flink toe.

Onze taken en rollen

We hebben als gemeente verschillende mogelijkheden om te zorgen voor de soorten in onze landschappen. Onze invloed op de hoofdoorzaken van de achteruitgang van de biodiversiteit, zoals klimaatveranderingen of de stikstofuitstoot, is maar heel beperkt. Daarvoor zijn vooral andere partijen aan zet (zie kader). We dragen wel verantwoordelijkheid voor ons eigen handelen en willen zo bijdragen waar het kan. Onze inzet laten we zo goed mogelijk aansluiten bij alle inzet van andere partijen voor hetzelfde doel. Zo zorgen we ervoor dat we met elkaar zo effectief en succesvol mogelijk zijn. Als gemeente kunnen we bijdragen aan het versterken van de biodiversiteit via verschillende taken en rollen:

- We zijn eigenaar van grond en gebouwen.
- We beheren grond, zoals bermen, groenstroken en parken.
- We stellen de beleidskaders op voor ontwikkelingen die de soortenrijkdom beïnvloeden, zoals voor beleid voor ruimtelijke inrichting, groenbeheer of klimaatadaptatie.
- We houden toezicht op naleving van regels.
- We zijn partner in projecten en programma's van andere organisaties (buurgemeenten, provincie, waterschap, terreinbeheerders) die invloed hebben op de biodiversiteit.
- We zijn informatiebron en partner voor inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties en kunnen initiatieven die zij nemen ondersteunen.

Waarom een speciaal biodiversiteitsplan?

Voor het beschermen van soorten planten en dieren en hun leefgebieden bestaan al wetten, regels en instrumenten. Als gemeente doen we ook al veel. Er zijn drie redenen om een apart biodiversiteitsplan te maken.

- De soortenrijkdom staat op dit moment zó onder druk dat extra inspanningen nodig zijn. De wettelijke regels en bestaand beleid zijn een goede aanzet, maar moeten voor een deel op gemeentelijk niveau worden uitgewerkt en uitgevoerd. Op elk bestuurlijk schaalniveau is meer inzet nodig. Met dit programma geven we aan hoe we als gemeente onze verantwoordelijkheid hiervoor nemen en extra inspanningen doen.
- Biodiversiteit raakt aan veel andere onderwerpen: van ruimtelijke ontwikkelingen, en groenbeheer tot gezondheid, bodem en erfgoed. Tot nu toe hebben we geen apart beleid om het belang van biodiversiteit voor Oost Gelre helder te maken en vast te leggen. Dit plan voorziet niet in nieuw omgevingsbeleid, maar geeft richting aan de intenties van de gemeente en de gewenste ontwikkelingen binnen bestaande kaders. Het is daarmee ook een van de bouwstenen voor onze Omgevingsvisie.
- Ons landschap is een belangrijke drager voor de

KOOLMEZEN HELPEN TEGEN OVERLAST VAN DE EIKENPROCESSIERUPS

Jaarlijks zorgt de eikenprocessierups voor overlast bij mensen. Maar de rups heeft een hele serie natuurlijke vijanden: andere insecten en vogels, zoals de koolmees (de op-een-na meest voorkomende vogelsoort in Nederland).

Veel natuurlijke vijanden hebben baat bij specifieke planten die onder de eiken groeien. Het gaat dan niet om gras, maar om planten met nectar, zeker als ze zweefvliegen, lieveheersbeestjes, sluipwespen en gaasvliegjes aantrekken. Denk aan duizendblad, wilde peen en pastinaak, echte 'bermsorten'. Worden deze planten te vroeg weggemaaid, dan krijgt de eikenprocessierups vrij spel. Deze planten en de koolmezen zijn dus bondgenoten van de mens in de strijd tegen overlast van de processierups.

Koolmezen zijn natuurlijke bestrijders van de eikenprocessierups

---

soortenrijkdom. Verschillende soorten planten en dieren zijn immers aangewezen op ons cultuurlandschap. Omdat landschap en soorten zo met elkaar verweven zijn, vormt dit biodiversiteitsplan de paraplu waar we landschap en biodiversiteit in relatie tot elkaar behandelen. Dit biodiversiteitsplan vormt geen toetsingskader voor het beoordelen van ruimtelijke initiatieven. Daarvoor gelden momenteel de voorwaarden uit de bestemmingsplannen. Voor wat betreft de toekomstige fysieke ruimtelijke vertaling van biodiversiteit en landschapsontwikkeling zullen door de raad nog kaders moeten worden gesteld. De dialoog daarover vindt plaats in het proces voor de Omgevingsvisie met de uitwerking in de beleidsregels van het Omgevingsplan.

Zelf aan de slag en anderen uitnodigen

In dit biodiversiteitsplan geven we aan welke maatregelen we als gemeente zelf kunnen en willen gaan nemen voor biodiversiteit. Maar we zien graag dat de biodiversiteit in de héle gemeente wordt versterkt. Daarvoor is ieders bijdrage nodig. We nodigen daarom alle inwoners, ondernemers, dorpsbelangen en andere maatschappelijke organisaties van harte uit om mee te doen. We geven in dit plan aan waar we denken dat er kansen liggen en hoe we iedereen willen ondersteunen om die kansen te pakken.

AANSLUITEN BIJ BELEID VAN ANDERE PARTIJEN

Op internationaal niveau zijn er afspraken gemaakt tussen landen over het behoud en duurzaam gebruik van planten, dieren en micro-organismen, zoals het Biodiversiteitsverdrag CBD (Conventie inzake Biologische Diversiteit). Op Europees niveau is er het Natura 2000-beleid voor bescherming van soorten. Recent is een EU-biodiversiteitsstrategie gemaakt voor herstel van biodiversiteit in Europa in 2030. Ook wordt er gewerkt aan een Green Deal voor de aanpak van klimaat- en milieuproblemen, en aan de vergroening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

Op landelijk niveau is in 2018 het Deltaplan Biodiversiteitsherstel opgesteld door een brede maatschappelijke beweging, om de sterke afname van de rijkdom aan planten en dieren in Nederland om te buigen naar herstel.

De rijksoverheid streeft naar nationaal en internationaal behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit. De plannen hiervoor staan in de Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal. Het Rijk zet ook in op het realiseren van 10% meer en gezonder bos in 2030 in Nederland via de nationale bossenstrategie. In 2019 heeft het Rijk de landelijke koers

‘NL natuurpositief’ uitgezet voor aanpak van herstel van biodiversiteit in natuurgebieden  n daarbuiten. De provincies werken deze koers nader uit. Er is veel geld beschikbaar om te werken aan herstel van natuur in en rond natuurgebieden in het kader van de aanpak van de stikstofproblematiek.

De provincie Gelderland geeft in haar Ambitiedocument Natuur aan dat ze wil werken aan verbetering van de natuur buiten de natuurgebieden en aan een ‘natuurinclusieve’ samenleving, onder meer door inzet op natuurinclusieve of kringlooplandbouw. Natuurinclusief wil zeggen dat de zorg voor (meer) natuur een vanzelfsprekend onderdeel is van een ontwikkeling of sector. De provincie stelde ook de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland op. Die vraagt om thema’s te verbinden, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit en bereikbaarheid. De provincie streeft er ook naar dat alle gemeenten in 2030 een plan hebben om de biodiversiteit te versterken. Het Waterschap Rijn en IJssel heeft verschillende projecten uitgevoerd binnen onze gemeente met aandacht voor het versterken van de biodiversiteit, zoals herstel van het watersysteem van de Baakse Beek. Het waterschap was ook partner van het project ‘Klimaat kloar’ met daarin aandacht voor landschap en biodiversiteit.

Stand van zaken biodiversiteit in Oost Gelre

Hoe staat het op dit moment met de biodiversiteit in onze gemeente? Dankzij een groot aantal actieve vrijwilligers is er veel bekend over welke planten en dieren er voorkomen. Vooral in de natuurkernen zoals het Vragenderveen en Koolmansdijk leven relatief veel soorten. Voor sommige soorten is onze gemeente een van de weinige plekken waar ze nog voorkomen, zoals de boomkikker. In andere gebieden in onze gemeente gaat het echter minder goed met soorten.

Biodiversiteit gaat over het aantal soorten, maar ook om de relaties tussen alle soorten. Belangrijk is dus om te kijken in welke samenstelling ze ergens voorkomen: in welke hoeveelheid en hoe zijn ze verspreid? In Oost Gelre zien we verschillende soorten gebieden: natuurgebieden, woongebieden, buitengebied en 'dooraderingen' zoals sloten, beken, lanen, bermen en houtwallen. In elk gebied zijn de omstandigheden anders en dat trekt steeds andere soorten aan.

Als we meer in detail naar deze gebieden kijken, zien we dat in deze gebieden weer verschillende landschapstypen aanwezig zijn. In het Landschapsontwikkelplan (LOP) heten die 'ensembles'. In dit biodiversiteitsplan beschrijven we maatregelen op een groter schaalniveau voor twee gebiedstypen: het buitengebied en de woonkernen.

'Gidssoorten' laten zien hoe het gaat

Sommige dier- en plantsoorten zijn heel kenmerkend voor ons landschap; je kunt ze er verwachten als de basisvoorwaarden op orde zijn. De soorten vertellen ons iets over de staat van het landschap en daarmee over de kansen voor de biodiversiteit: is er voldoende voedsel, zijn er veilige verblijfs- en nestplekken en mogelijkheden om te verplaatsen naar een ander gebied? Enkele van de kenmerkende soorten kunnen een 'gids' zijn voor het behouden, inrichten of herstellen van het landschap. Als we dat landschap zo inrichten dat deze soorten het naar hun zin hebben, zorgt dat ook voor een goede omgeving voor andere soorten.

De volgende soorten zijn onze 'gidsen' in de verschillende gebieden:

- voor het buitengebied: de patrijs, steenuil, ijsvogel en geelgors;
- voor de woonkernen: de egel, huismus en gewone dwergvleermuis.

PATRIJS

Ooit kwam de patrijs algemeen voor in heel Nederland. Maar sinds 1975 zijn de aantallen broedende patrijzen met een dramatische 90% afgenomen. Ook in Oost Gelre is deze afname goed te zien. Het aantal broedpaartjes neemt hier sinds kort gelukkig weer toe door de aanleg van bloemrijke akkerranden op diverse locaties. Die zorgen voor veiligheid en voedsel en de patrijzen kunnen zich verplaatsen via deze randen.

EGEL

De egel komt overal in Oost Gelre nog algemeen voor. In het buitengebied leven ze vooral op erven en in bosranden, struweel en loofbos, en in de woonkernen in het openbaar groen en tuinen. Het is een nachtdier, overdag slapen ze in een moeilijk te vinden nest, zoals een hoop van bladeren. Voor tuineigenaren doen egels nuttig werk, ze eten namelijk kevers, rupsen en slakken

HUISMUS

Het is een vertrouwd beeld voor veel mensen: de huismus die tjilpend op het dak zit. In de woonkernen van Oost Gelre komt deze soort nog algemeen voor. Deze soort is afhankelijk van woningen om te broeden en veel groen voor voedselaanbod. Door zijn afhankelijkheid van woningen wordt huismus sterk bedreigd door renovatie.

GEWONE DWERGVLEERMUIS

De gewone dwergvleermuis verblijft in bebouwd gebied vooral in de spouw van woningen. Ze jagen via een vaste vliegroute op insecten. Elke woonkern heeft ten minste één kolonie dwergvleermuizen, Groenlo en Lichtenvoorde meerdere. De soort heeft het moeilijk: veel verblijfplaatsen gaan verloren door renovatie en isolatie van woningen.

STEENUIL

De steenuil hoort echt thuis in het buitengebied, waar hij zich vooral thuisvoelt in een kleinschalig cultuurlandschap met veel verschillende groene elementen. De steenuil broedt vaak op boerenerven en is daar in Oost Gelre ook te vinden. De soort heeft een divers dieet van muizen, kleine vogels, amfibieën, nachtvlinders, meikevers en regenwormen.

IJSVOGEL

Deze kleurrijke vogel is een echte viseter en is daarom vooral te zien langs het water. Langs de Baakse Beek worden veel ijsvogels gezien, vooral daar waar de beek weer zijn natuurlijke loop kreeg. Maar ook in de woonkernen, bijvoorbeeld langs de stadsgracht in Groenlo, is de soort te vinden.

GEELGORS

De geelgors komt vooral voor in kleinschalig boerenland. Hij broedt graag op een plek met veel insecten en zaden. In Oost Gelre gaat het goed met deze soort, wellicht omdat er verspreid over de gemeente landbouwpercelen zijn waar overhoekjes met gras en ruigte blijven staan.

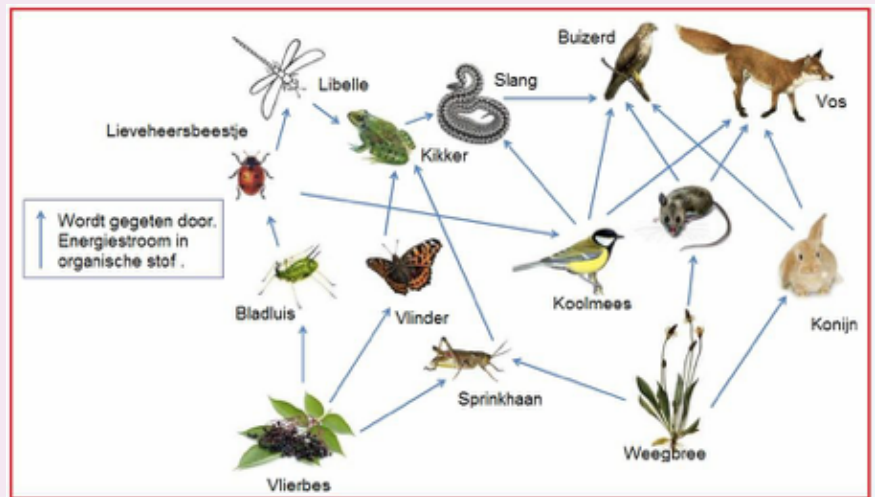

Gidssoorten en hun leefomgeving:

	<i>Nodig voor voedsel, veilig verblijf en nest</i>
Egel	Groene tuinen met afscheidingen waar ze langs kunnen, en met hopen materiaal waar ze onder kunnen schuilen (blad), erven die niet te netjes zijn
Huismus	Dakbeschot van woningen tot de 3e dakpannenrij als nestplek, struiken en bomen nabij woningen om voedsel te vinden en te schuilen
Gewone dwergvleermuis	Spouwmuren en dakbeschot voor verblijf, groene tuinen/openbare ruimte voor voedsel, aaneengesloten groene- en waterelementen om te verplaatsen
Patrijs	Open, kleinschalig akker- en weidelandschap, ruige en bloemrijke akkerranden voor voedsel, dichte begroeiing om te schuilen en nestelen
Steenuil	Groene erven, gevarieerd, kleinschalig landschap met landschapelementen
Ijsvogel	Natuurlijke oevers met steilkanten en boomstronken in de oever, goede waterkwaliteit en goede visstand
Geelgors	Overhoekjes met gras en ruigte, en aaneengesloten houtwallen en singels om te verplaatsen

Veel soorten zijn afhankelijk van elkaar. Een maatregel die goed is voor de ene soort, werkt daarom vaak ook positief voor andere soorten.

Biodiversiteit in het buitengebied

INSPANNINGEN VOOR DE BOOMKIKKER

De boomkikker is een typisch Achterhoekse soort, die afhankelijk is van een netwerk van poelen en landschapselementen. Het is ook een zeldzame soort. Dankzij inspanningen van vrijwilligers om poelen en landschapselementen goed aan te leggen en te onderhouden, is de boomkikker gelukkig nog op een aantal plaatsen in Oost Gelre te vinden.

De zeldzame boomkikker komt nog voor in Oost Gelre.

Het buitengebied omvat het hele gebied rondom de woonkernen. Het zijn vooral akkers, weilanden en boerenerven. Hier leven soorten die zowel houden van openheid als van kleinschalig cultuurlandschap.

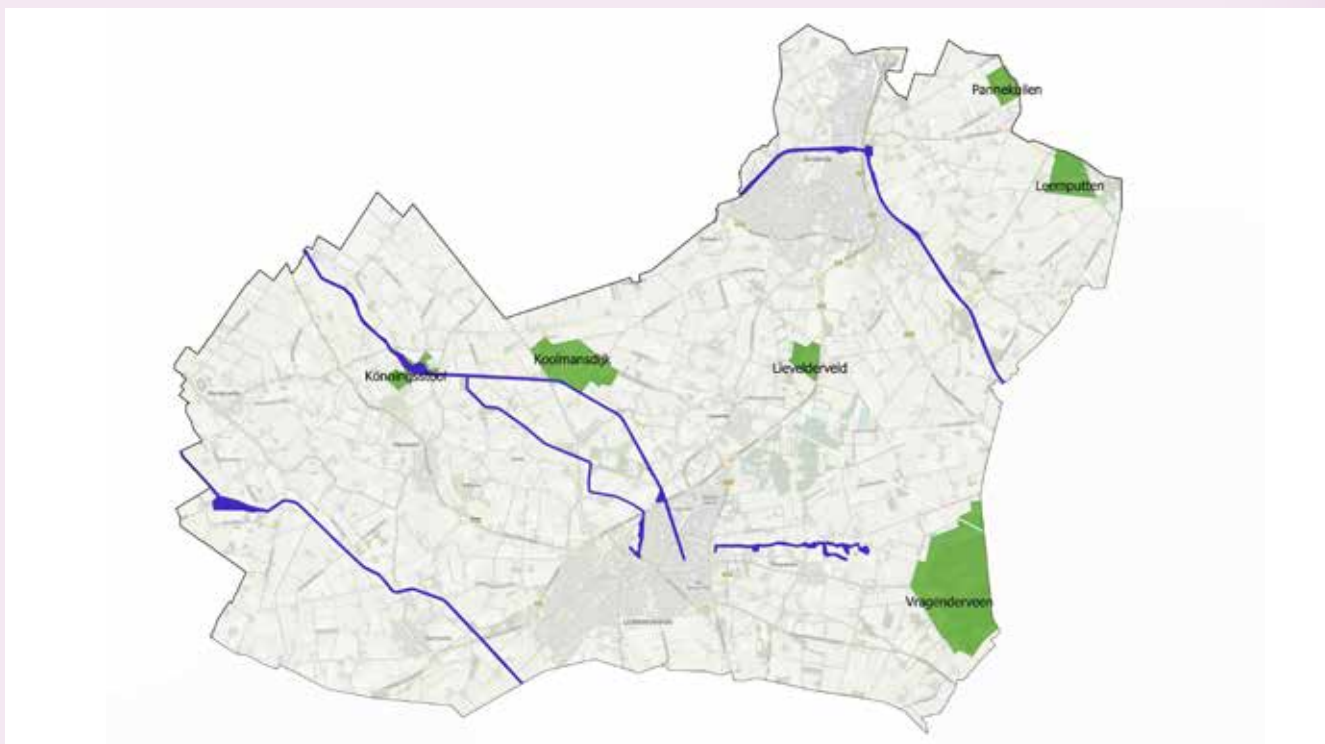
We zijn trots dat er in onze gemeente nog enkele (zeer) zeldzame amfibieën voorkomen op nattere plekken. Zo zijn poelen rond Zieuwent en Mariënveld het leefgebied van de poelkikker en de boomkikker, en bij Zieuwent komen enkele knoflookpadden voor. Deze soorten stellen hoge eisen aan hun omgeving. Ze laten zien dat de basiscondities op sommige plekken in ons landschap van hoog niveau zijn. Die basiscondities staan wel onder druk. Zo zijn de poelen steeds minder geschikt: roofvissen eten de eieren en larven van de amfibieën en de poelen groeien dicht met watercrassula (een waterplant die flink woekert en andere soorten verdrijft, ofwel: een invasieve soort).

Voor het buitengebied in het algemeen is de biodiversiteit de afgelopen decennia, net als in andere delen van Nederland, achteruit gegaan. Vooral de soorten van kleinschalige landschappen zijn sterk in aantal verminderd. Dit is goed te zien aan onze gidssoorten patrijs en steenuil: ze zijn er nog, maar wel veel minder, vooral in de gebieden met een zeer open karakter. Ze vinden daar te weinig variatie in het landschap en onvoldoende voedsel, dekking en rust.

Erven

Erven nemen in het buitengebied een bijzondere plaats in door de combinatie van bebouwing en relatief veel hoge bomen, struiken

en dichte hagen. Het zijn toevluchtsoorten voor veel soorten zoals de steenuil, boerenzwaluw, watersalamander en vleermuis. Het gaat relatief goed met 'erfsoorten', maar ook zij zitten in de gevarezone. Ze houden van wat ruigere plekken, maar bedrijven werken steeds efficiënter en veel erven zijn strakker en minder groen ingericht dan voorheen. Een andere bedreiging voor soorten in het buitengebied vormen het wegverkeer, verwilderde katten en loslopende honden.

De woonkernen, natuurgebieden en de belangrijkste blauwe verbindingen in Oost Gelre.

Dooraderingen: bermen, lanen, beken, sloten

Op enkele plekken in het buitengebied ligt een fijnmazig netwerk van houtwallen en heggen, nog eens versterkt door alle bomenrijen en wegbermen. Ze lopen als 'droge aders' door het landschap en verbinden het buitengebied met de natuurgebieden en de woonkernen. Dat doen ook de 'natte aders': de Groenlose Slinge, de Nieuwe Beek, de Baakse Beek (vanaf het Otterpad) en de Veengoot. Ook alle gekanaliseerde afwateringssloten (A-watergangen) en bermsloten zijn onderdeel van de natte dooradering.

Veel soorten planten en dieren verplaatsen zich door het landschap via deze dooraderingen. Vooral zoogdieren en amfibieën zijn er sterk van afhankelijk. Een mooi voorbeeld van een natte verbinding is de Nieuwe Beek / Baakse beek. Via verschillende watergangen en terrasrandbeken verbindt die het Korenburgerveen met Lichtenvoorde, Ruurlo en Vorden. Langs de Baakse Beek worden veel ijsvogels gezien, vooral daar waar de beek weer zijn natuurlijke loop kreeg. Een goed voorbeeld van een droge groene 'ader' zijn ecologisch beheerde bermen, dat zijn bermen die niet te vaak en

niet te kort worden gemaaid. Ze vormen een aaneengesloten groen lint voor allerlei insecten en kleine zoogdieren.

In ons landschap zijn voor Nederlandse begrippen veel houtwallen en singels aanwezig. Dit zien we aan onze gidssoort de geelgors, die in onze gemeente in aantal toeneemt. Naast geelgors profiteren ook veel andere soorten van het aanbod aan houtwallen en singels. Overigens zijn er wel verschillen tussen gebieden: op bepaalde plekken in Oost Gelre zijn er veel natte en droge verbindingen, op andere plekken veel minder. Overal geldt dat de kwaliteit van de verbindingen door neerslag van stikstof, verdroging en oppervlakteverlies is achteruitgegaan. Willen soorten zich goed kunnen verplaatsen, dan zou het netwerk van natte en droge verbindingen overal van goede kwaliteit en aaneengesloten moeten zijn.

Biodiversiteit in de woonkernen

Onze woonkernen Lichtenvoorde, Groenlo, Zieuwent, Mariënveld, Harreveld, Lievalde, Vragender en Zwolle, bieden ruimte aan veel soorten vanwege de variatie aan groen, de aanwezigheid van bebouwing, water en hun ligging in het landschap.

De woonkernen vormen ook zogenaamde 'warmte-eilanden': de temperatuur is er gemiddeld hoger dan erbuiten. Sommige soorten, vooral insecten, profiteren van deze extra warmte.

De gidssoorten van de woonkernen, de gewone dwergvleermuis, de huismus en de egel, gebruiken het groen in de woonkernen om dekking en voedsel te vinden en om zich te verplaatsen.

Op de groene plekken in onze woonkernen gaat het op dit moment goed met de gidssoorten. Vooral in en rond parken en waterpartijen zijn de basiscondities voor hen en daarmee veel andere soorten op orde. Zo komen er orchideeën voor in het Flierbeekpark in Lichtenvoorde en jagen er ijsvogels bij aangelegde grote vijvers.

Er zijn ook redenen voor zorg. Zo heeft het groen in de woonkernen flink te lijden gehad van de droogte van de afgelopen jaren. Met name bij bomen zien we veel sterfte en vitaliteitsproblemen. Daarnaast is veel groen erg versnipperd, waardoor soorten zich niet makkelijk verplaatsen. Ook zijn veel tuinen 'versteend' in plaats van 'groen'. Groene, gevarieerde tuinen zorgen voor leefplek voor meer soorten.

Groene tuinen trekken leven aan: vogels, insecten en kleine zoogdieren zoals de egel.

“Herstel van de biodiversiteit vraagt tijd. We moeten dus nú beginnen met het leefbaar maken van onze toekomst.”

Thymo Hagreis, Fleur Hoederboom, Anouk Hagens, Indy te Molder, leerlingen van het Marianum College in Groenlo

2. Aanpak voor het versterken van biodiversiteit

Onze ambitie is ervoor te zorgen dat we de grote variatie aan soorten die zo vanzelfsprekend thuishoren in onze landschappen, behouden en waar het kan weer herstellen. Zo zorgen we niet alleen goed voor die soorten zelf, maar ook voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor onszelf én voor onze kinderen. In dit hoofdstuk geven we aan hoe we daaraan gaan werken.

2.1 Aanpak via drie sporen

Onze aanpak is gericht op het versterken van biodiversiteit in de hele gemeente. Want elke plek doet er toe. Er liggen overal grote en kleine kansen die we kunnen benutten om te zorgen voor gunstigere omstandigheden door soorten: van het uitbreiden van het ecologisch beheer van alle bermen en het beschermen van aanwezige landschapselementen tot het vergroenen van tuinen en het planten van bijenplanten tot het ophangen van nestkasten. We gaan hiermee aan de slag via drie sporen:

1. het borgen van de aandacht voor biodiversiteit in ons beleid;
2. het nemen van concrete maatregelen in het buitengebied en de woonkernen;
3. inzet op communicatie/bewustwording.

We stippelen een koers uit voor een langere periode. Veel maatregelen zijn op korte termijn uitvoerbaar, andere kosten meer tijd. Het kan bijvoorbeeld even duren om je een nieuwe werkwijze eigen te maken zoals een ander beheer van watergangen. Voor sommige maatregelen die we hier voorstellen vraagt het tijd om zaken verder uit te zoeken, en er draagvlak en financiering voor te vinden.

Streefbeelden en gidsoorten

Om te bepalen welke maatregelen we het beste kunnen nemen, hebben we steeds een streefbeeld voor ogen: hoe zou een 'biodivers' buitengebied eruitzien of een biodiverse woonkern? Daarbij laten we ons leiden door onze gidsoorten (zie blz. 11). De gidsoorten laten zien hoe een bepaald gebied ingericht of beheerd moet worden, wil er sprake zijn van een goede biodiversiteit.

2.2 Vastleggen en vervolproces

In dit plan beschrijven we hoe we willen werken aan behoud en herstel van de variatie aan soorten. Na het vaststellen van het plan gaan we aan de slag met het uitvoeren van maatregelen. Daarnaast gebruiken we de informatie uit dit plan om biodiversiteit te verankeren in de Omgevingsvisie.

Verankeren in de Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie is het belangrijkste beleidskader voor ontwikkelingen in onze gemeente. We geven daarin aan hoe we de samenhang zien tussen ruimte, water, milieu, natuur en landschap. In de Omgevingsvisie leggen we vast hoe we willen omgaan met ruimtelijke ontwikkelingen. Het versterken van de biodiversiteit is onderdeel van de afwegingen en keuzes die we hierbij maken. De Omgevingsvisie wordt vastgesteld door de raad. Vervolgens wordt deze visie vertaald in het Omgevingsplan met daarin bindende regels. De raad stelt ook dit Omgevingsplan vast. De regels kunnen specifiek betrekking hebben op natuur en landschap. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de gemeente bij de inrichting van woningbouwlocaties voorwaarden stelt om te zorgen voor ruimte voor dieren en planten. Of dat ze eisen stelt bij opwekking van duurzame energie voor het behouden en versterken van de groene omgeving. Regelgeving vanuit biodiversiteit stellen we dus nu nog niet vast, maar indien nodig, via andere beleidskaders.

Vastleggen in 'basiskwaliteiten'

We onderzoeken in een pilot hoe we de 'basiskwaliteit van het landschap en biodiversiteit' kunnen vastleggen. Samen met onze buurgemeenten Aalten en Winterswijk maken we voor de verschillende landschappen een beoordeling van de kwaliteit van landschap en biodiversiteit. Dit levert een kaart op die laat zien in welke gebieden de kwaliteit van het landschap versterking verdient. Met deze kaart kunnen we de ambities van dit biodiversiteitsplan per locatie gericht invullen.

Opstellen van een natuurwaardenkaart

We stellen een 'natuurwaardenkaart' op. Die laat zien hoe het gaat met planten- en diersoorten die kenmerkend zijn voor onze landschappen. De kaart toont welke soorten planten en dieren in ons gebied voorkomen en welke we willen beschermen en versterken.

Landschapsontwikkelplan (LOP)

Het LOP uit 2007 beschrijft het landschapsbeleid van de gemeente. Dat beleid heeft een directe relatie met biodiversiteit. Het LOP is inmiddels verouderd; biodiversiteit, participatie en ontwikkelingen in het buitengebied krijgen nog te weinig aandacht. Het

Voor elk gebied in Oost Gelre onderzoeken we hoe we de basiskwaliteit is van het landschap en de biodiversiteit daarin kunnen vastleggen.

We stellen een natuurwaardenkaart op die laat zien welke planten en diersoorten er nu Oost Gelre voorkomen, zoals de gewone dotterbloem..

landschapsbeleid is breder dan alleen biodiversiteit, bijvoorbeeld als het gaat om beleidskeuzes voor de inrichting van het landelijk gebied. Deze beleidskeuzes maken we straks in het proces op weg naar de Omgevingsvisie en krijgen een plek in die visie. De informatie en de analyse van het landschap zoals die in het LOP staan, blijven relevant en bruikbaar. Zoals de beschrijvingen van landschap 'ensembles'. Dat zijn indelingen van delen van het landschap op basis van hun ontstaan, identiteit en karakter. Deze ensembles zijn goed bruikbaar als basisinformatie voor de uitvoeringsprogramma's van de Omgevingsvisie.

Natuurinclusief bouwen uitwerken als concreet project

Er is in Nederland steeds meer aandacht voor 'natuurinclusief bouwen', dat wil zeggen dat het ontwerp van een wijk of gebouw bijdraagt aan de lokale natuurwaarden op de plek van bouwen. De ervaring leert dat kleine maatregelen, zoals gevelgroen of minder strakke afwerkingen van muren, al veel winst voor biodiversiteit opleveren. Natuurinclusief bouwen is nu nog geen uitgangspunt in ons beleid voor bouwen of in andere gemeentelijke activiteiten. Daarom willen we dit thema verder uitwerken (zie hoofdstuk 3).

Meekoppelen

Bij de uitvoering van projecten en activiteiten is het goed mogelijk om zonder veel extra inspanning tegelijkertijd de biodiversiteit te versterken. 'Meekoppelen' noemen we dit. Hierbij sluiten we als gemeente aan bij waar inwoners, vrijwilligers, ondernemers en partners al mee bezig zijn. Voorbeelden zijn: met vrijwilligers in onze dierenparken educatieve activiteiten organiseren voor kinderen over natuur of gezonde voeding. Bij aanplant van bomen in de openbare ruimte een buurt of school betrekken om mee te helpen. Een trapveldje of speeltuin vergroenen samen met de buurtkinderen of de school. Met de agrarische natuurvereniging Vala zijn onlangs al afspraken gemaakt voor samenwerking. Zij stellen 'groene' bedrijfsplannen op voor en met agrariers, de gemeente subsidieert de uitvoering van de groene inrichtingen. De eerste plannen zijn in voorbereiding en worden in 2022 uitgevoerd. Bij alle herstelwerkzaamheden, renovaties en reconstructies in de openbare ruimte bekijken we steeds de mogelijkheden voor aanplant van bomen, afkoppelen van regenwater en versterking van het groen.

Vervolgproces

Op weg naar dit biodiversiteitsplan zijn we enthousiasme en bereidheid tegengekomen bij inwoners om samen te werken aan het versterken van de biodiversiteit in Oost Gelre. Natuurlijk zijn er ook nog openstaande vragen en discussies, zoals over het buitengebied, waar economisch gebruik van grond en de vraag naar meer natuur soms lastig te verenigen lijken. Of in de woonkernen waar soms de ideeën botsen of een ecologisch beheerde berm 'onverzorgd' is of juist 'bloemrijk'. Na het vaststellen van het biodiversiteitsplan blijven we met elkaar in gesprek over dit soort vragen en over (nieuwe) kansen.

“De voedselerven die ik ontwerp zijn stapstenen voor biodiversiteit. Met de tijd groeit het aantal soorten én de hoeveelheid voedsel. Dat is echt een stimulans voor mensen om te investeren in een gezonde leefomgeving.”

Dyon Temming, Lichtenvoorde, ontwerper van voedselerven

3.

Aandacht voor biodiversiteit in beleidskaders

In veel beleidsterreinen kan er meer aandacht komen voor biodiversiteit. Biodiversiteit raakt namelijk een groot aantal thema's, denk aan groen- en bodembeheer, erfgoed, bouwen en wonen, gezondheid en klimaatbeleid. Voor de biodiversiteit is het vooral cruciaal dat we de ruimte inrichten, beheren en gebruiken met steeds meer oog voor de planten- en diersoorten die er leven.

De aandacht voor de biodiversiteit willen we daarom goed vastleggen in de plannen en procedures voor de ruimtelijke ontwikkelingen die plaatshebben in onze gemeente. Dat doen we op verschillende manieren.

1. Aandacht voor biodiversiteit bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen

We stellen bij nieuwe projecten of beleidsontwikkeling die we als gemeente oppakken, steeds de vraag welke effecten ze hebben op de biodiversiteit in Oost Gelre. We ontwikkelen hiervoor een korte checklist, die daar snel zicht op geeft. Vaak liggen er mooie kansen bij herinrichting van straten of plekken, bijvoorbeeld voor verkeersdoeleinden of vervanging van riolering. Hier is 'werk met werk' te maken. Als er kansen zijn om de biodiversiteit te vergroten of in elk geval goed te beschermen, dan zorgen we voor tijdige inbreng van ecologische kennis van de ecologen of landschapsdeskundigen. Het is ook belangrijk dat er intern bij alle betrokkenen kennis aanwezig is over het belang van biodiversiteit; daar werken we aan via scholing en interne afstemming met beheerders, projectleiders en beleidsmakers. Via hen wordt de gevraagde aandacht voor biodiversiteit ook gedeeld met externe partijen, zoals ontwerpers of aannemers.

2. Natuurinclusief bouwen als streven

'Natuurinclusief bouwen' wordt overal in Nederland steeds meer toegepast. Het betekent dat er zo gebouwd en ingericht wordt dat een wijk of gebouw bijdraagt aan de natuurwaarden. Dat kan bijvoorbeeld door meer groen aan te brengen in een straat,

aan een dak of gevel, of door standaard nestkasten voor vogels en vleermuizen in te bouwen. Bij natuurinclusief (ver)bouwen van woningen gaat het vaak om kleine aanpassingen met beperkte kosten. Kleine investeringen zoals gevelbeplanting en het vergroenen van daken verdienen zich vanwege de isolerende werking snel terug. Het opvangen van water in tuinen of openbare ruimte kan eenvoudig worden meegenomen in een goed ontwerp. We onderzoeken hoe we natuurinclusief ontwerpen en bouwen in de gemeente kunnen stimuleren en hoe we het borgen in onze ruimtelijke procedures. We kijken naar kleinschalige projecten, zoals bouw van enkele woningen of een kantoor, maar ook naar buurt- of wijkniveau. We richten ons steeds op het zorgen voor soorten die van nature voorkomen in het landschap waar een ontwikkeling plaatsvindt. Met inwoners, gebouwen beheerders en (bouw)ondernemers wisselen we ervaringen uit over natuurinclusief bouwen.

3. Biodiversiteit als voorwaarde bij landschappelijke inpassing

Bij alle ontwikkelingen van partijen in ons buitengebied stellen we op dit moment de voorwaarde aan de initiatiefnemers om rekening te houden met het landschap. Als het om kleine ontwikkelingen gaat, zoals een verandering op een erf, vragen we hen te zorgen voor een goede inpassing. Bijvoorbeeld door extra struiken of een haag te planten rond een gebouw. Bij grotere ingrepen, zoals uitbreiding van een bedrijf of functiewijziging van bedrijf naar wonen, willen we dat het initiatief het landschap ook versterkt. We gaan de regels duidelijker uitleggen en gelijk ook actualiseren. Daarbij geven we aan hoe een ontwikkeling ook kan bijdragen aan de biodiversiteit. We adviseren bijvoorbeeld over de keuze van struiken en bomen, aanplant van hagen en bomen, aanleg van een poel of herstel van een groene verbinding. We zorgen dat initiatiefnemers over voldoende informatie kunnen beschikken, bijvoorbeeld via verwijzing naar Landschapsbeheer Gelderland of een beknopte brochure.

GOEDE VOORBEELDEN NATUURINCLUSIEF BOUWEN

Er zijn al mooie voorbeelden van natuurinclusief bouwen in Oost Gelre.

- Het nieuwe Integraal Educatief Kind Centrum (IEKC 'Het Gele Park') in Lichtenvoorde is gebouwd met veel oog voor groen, met zelfs een volwassen boom in de ontvangsthal. Aan de overkant van Het Gele Park ligt het Remisepark dat wordt heringericht. We zoeken samen met bewoners hoe we een spannend en duurzaam park maken met ruimte voor biodiversiteit, spelen, ontmoeten, waterbergen en cultuurhistorie.
- In Lichtenvoorde is het ontwerp van de wijk 't Flierbos, met 50 tot 60 nieuwe woningen, natuurinclusief. Het ontwerp berust op drie waarden: voedselwaarde (bomen, struiken en kruiden die aangeplant worden, hebben bijna allemaal iets eetbaars), natuurwaarde (er komen veel planten en bomen, die weer zorgen voor plek en voedsel voor dieren) en recreatiewaarde (er valt volop te spelen en te wandelen in het groen).
- Bij de herinrichting van de gracht in Groenlo is een kruidenrijke vegetatie aangelegd met een insecten- en vogelhotel.
- In Zieuwent is een wijk ontworpen ('uitbreiding Werenfriedstraat') met veel groen in de overgangszone van het dorp naar het buitengebied.
- Bij de renovatie van huurwoningen op 't Veld in Lichtenvoorde zijn vogel- en vleermuiskasten in de gevels aangebracht.

ONDERDELEN VAN DE GROENVISIE VOOR MÉÉR BIODIVERSITEIT ZIJN:

- We vormen verschillende groenvakken om naar meer biodivers groen, als ze van voldoende omvang zijn en het toegevoegde waarde oplevert.
- Maaien en snoeien stemmen we goed af op de 'kalender' van de natuur, niet op de kalender van de aannemer.
- We minimaliseren de milieubelasting van het groenbeheer, denk aan geluid, uitstoot van stoffen en energiegebruik van materieel dat wordt ingezet. Samen met de aannemers zoeken we naar oplossingen hiervoor, sommige aannemers gebruiken bijvoorbeeld al volledig elektrisch gereedschap.
- Voor het organisch afval zoeken we duurzame en milieuvriendelijke toepassingen in een korte keten.
- We zien mogelijkheden voor het overnemen van beheer van groen door inwoners. Vooral bij delen die een voldoende omvang hebben. We maken daarbij altijd in goed overleg afspraken over het doel en de manier van beheren.

We doen nu al op kleine schaal ervaring op met minder intensief maaien. Met behulp van de nectarindex monitoren we de effecten daarvan op de soortenrijkdom. Die ervaring vertalen we naar een langeretermijnmonitoring en beheerplan.

Gefaseerd maaien zorgt ervoor dat insecten en vogels elk seizoen voedsel kunnen vinden

4. Biodiversiteit in onze visie op openbaar groen

In de zorg voor het openbaar groen liggen veel kansen om iets te doen voor de biodiversiteit in onze gemeente. De komende jaren stemmen we ons groenbeheer daarom sterker af op het verbeteren van de leefruimte voor soorten, naast de zorg voor een functionele inrichting. Als gemeente kunnen we zo het goede voorbeeld geven bij het inrichten, omvormen en beheren van het openbaar groen.

• *Omvorming van het groen*

De gangbare inrichting van het openbaar groen houden we tegen het licht en we geven aan wat er 'biodiverser' kan. Waar mogelijk vormen we oppervlak aan gazon en blokhagen om naar een meer gevarieerde begroeiing. Ook zijn we voortaan terughoudend met snoeien van bomen en struiken op plekken waar dat kan, zoals in parken. Als het voor (verkeers)veiligheid nodig is, snoeien we uiteraard wel. Daarnaast zullen we, ook in het kader van klimaatbeleid, op meerdere plekken onnodige verhardingen verwijderen. Dat zorgt voor vergroening én betere opvang van regenwater. Omvorming doen we bij voorkeur op natuurlijke momenten: gekoppeld aan rioleringswerkzaamheden, wegwerkzaamheden, onderhoud aan bestaande parken, etc.

• *Inrichting van het groen*

Ook bij ruimtelijke ontwikkelingen, denk aan gebouwen die vrijkomen of ontwerp en aanleg van nieuwe woonwijken, hanteren we biodiversiteit als belangrijk uitgangspunt. We zoeken daarbij naar mogelijkheden voor nieuwe verbindingen tussen groene locaties en tussen woonkernen en buitengebied. We willen voorkomen dat het groen te versnipperd wordt. Afhankelijk van de locatie geven we meer ruimte voor natuurlijke ontwikkelingen, in overleg met de betrokken partijen. Voor die locaties waar de natuur meer ruimte krijgt stellen we een streefbeeld op, om aan te geven waar we met meerjarig beheer uit willen komen. Een voorbeeld van een streefbeeld is 'bloemrijk grasland'. Daarnaast gaan we op zoek naar locaties waar we bomen kunnen aanplanten als bijdrage aan klimaatadaptatie, biodiversiteit en landschapversterking. We vragen daarbij grondeigenaren om actief mee te doen.

• *Beheer*

Het beheer van de openbare ruimte voeren we uit op een duurzame manier. We investeren niet alleen in netheid, maar ook steeds meer in biodiversiteit en zorg voor het groen zelf. Dat is steeds maatwerk: we kijken goed per plek wat er kan en passend is. We zijn toleranter voor groen dat zich spontaan ontwikkelt, maar houden wel controle over wat en waar. We benoemen welke doelen we op welke manier willen bereiken, bijvoorbeeld via sinusmaaien, anders of minder maaien of beheer met schapen. Locaties waar de natuur meer

ruimte krijgt gaan we monitoren om de ontwikkeling naar meer biodiversiteit te kunnen volgen. Met het streefbeeld voor ogen kunnen we zo het beheer aanpassen als dat nodig is.

Uitgangspunt is dat we de kwaliteit van de openbare ruimte en de (sociale) veiligheid blijven waarborgen. We betrekken inwoners steeds bij nieuwe ontwikkelingen en informeren hen waarom we het groen ergens op een andere wijze inrichten of onderhouden uit zorg voor de biodiversiteit.

5. Aandacht voor biodiversiteit in beleid voor zonneparken/windturbines

We vragen initiatiefnemers van zonneparken en windturbines te zorgen voor een zorgvuldige inpassing in het landschap. Voor de aanleg van terreinen voor zonnepanelen en windturbines werken we met 'tenders'. We beoordelen de ingediende projecten op hun kwaliteit. Een goede landschappelijke inpassing is nu een van de criteria. De inrichting en het beheer van een terrein zal bij moeten dragen aan de biodiversiteit op de locatie. Voor nieuwe landschapselementen zoals een haag of singel die worden aangelegd rond zonneparken van meer dan 2 hectare, leggen we vast welke er moeten blijven als de zonnepanelen na verloop van tijd worden weggehaald. Zo zorgen we ervoor dat deze elementen op lange termijn, dus duurzaam, behouden blijven. Deze werkwijze leidde al tot goede resultaten (zie kader). De bijdrage

---

AANDACHT VOOR SOORTEN BIJ ZONNEPARKEN

In Oost Gelre is op Bedrijventerrein Laarberg een zonnepark gerealiseerd; op andere locaties zijn plannen voor zonneparken goedgekeurd of in procedure. In alle gevallen is er aandacht voor natuur, landschap en cultuurhistorie. Zo worden de zonneparken voorzien van ruime houtsingels die na opheffing van het zonnepark blijven staan. De open ruimtes tussen de panelen bieden ruimte voor kruiden en bloemen. En extensief beheer van het groen (alleen maaien en afvoeren van het maaisel) zorgt voor een grote soortenrijkdom. Ook is er steeds afstemming met het waterschap om watergangen bij zonneparken, daar waar het kan, een natuurvriendelijke oever te geven. Bij eventuele nieuwe initiatieven voor zonneparken vragen we ontwikkelaars om een vergelijkbare bijdrage te leveren aan het landschap en de natuur.

Bij de aanleg van nieuwe zonnenvelden zal de inrichting en het beheer van een terrein bij moeten dragen aan de biodiversiteit op de locatie.

BOMEN, KLIMAAT EN BIODIVERSITEIT

Bomen spelen een grote rol bij zowel klimaatadaptatie als versterken van de biodiversiteit. Ze zorgen voor zuurstof, schaduw, vangen fijnstof af, reguleren waterhuishouding en slaan CO2 op. Zo verminderen ze hitte, droogte én wateroverlast. De wortels houden grond vast, wat zorgt voor minder erosie. Ook geven ze straten en wijken een aantrekkelijkere aanblik. Als we zorgen voor voldoende afwisseling in boomsoorten met daarbij ook struiken, heesters en andere lagere begroeiing, zorgen we voor variatie. Hierin vinden kleine dieren zoals vogels geschikte leefruimte.

---

aan biodiversiteit is vooral groot als een specifieke opstelling en plaatsing van de panelen en een op biodiversiteit afgestemd beheer wordt gekozen. Ook daar zullen we op sturen bij aanleg van nieuwe zonneparken.

Specifiek voor windturbines hoger dan 80 meter geldt dat we goed kijken naar hun mogelijke plek in het landschap en hun vorm. We vragen initiatiefnemers met simulaties vooraf in beeld te brengen wat de effecten van een opstelling zijn. Soms kan het versterken van het landschap de beleving van windturbines verzachten.

6. Biodiversiteit onderdeel van beleid voor klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie gaat over de manier hoe we ons aanpassen aan de klimaatverandering: aan hogere temperaturen, meer droogte en grotere hoeveelheden regen in korte tijd. Biodiversiteit en klimaatadaptatie zijn sterk met elkaar verbonden. Hoe meer biodiversiteit er is, hoe stabielere systemen kunnen – blijven – functioneren. Dat zorgt voor minder problemen (overlast, ziekten, plagen) en heeft positieve gevolgen voor de natuur en onze leefomgeving.

7. Meer aandacht voor biodiversiteit in beleid voor evenementen

Als gemeente geven we graag ruimte aan evenementen. Evenementen hebben effect op het landschap en de soorten die daarin leven. We toetsen een aanvraag voor een evenement daarom altijd aan de Natuurbeschermingswet. Daarnaast hebben we met de Feestfabriek, de organisator van de Zwarte Cross, de intentie uitgesproken om samen te kijken hoe de nadelige gevolgen van het evenement te compenseren zijn met het versterken van het landschap en de natuur in de omgeving. Wij nemen het initiatief om hier met elkaar concreet invulling aan te geven.

“Bij de Maarsevonder in Groenlo is in 2018 veel aan natuurcompensatie gedaan. Er is hier al een enorme rijkdom aan soorten planten en dieren. Het laat zien dat de natuur snel terugkeert als we die maar de gelegenheid geven om haar gang te aan.”

Stephan Damman, Groenlo, initiatiefnemer bijenstal en natuureducatieruimte

4.

Maatregelen in het buitengebied

In ons (agrarisch) buitengebied komen van oudsher veel verschillende soorten planten en dieren voor. Het gaat vaak om soorten die een plek binnen het agrarisch landschap weten of wisten te vinden, zoals de patrijs of de steenuil. In dit hoofdstuk geven we aan hoe we de omstandigheden voor deze soorten willen verbeteren.

Ons streefbeeld voor het buitengebied is dat het zo is ingericht dat kenmerkende soorten en de gidsoorten (de steenuil, geelgors, patrijs en ijsvogel) zich er goed kunnen handhaven en liever nog: weer vaker gezien worden. Als zij hier kunnen leven, dan vinden ook veel andere soorten een plek in het landschap.

Een groen-blauwe dooradering

In een biodivers buitengebied zijn en blijven de gidsoorten aanwezig in een landschap met greppels, sloten, kruidenrijke bermen, singels, bomen (knotwilgen) en hier en daar ruigten en bosjes waar dieren schuil- en nestplekken vinden. De moderne landbouw maakt onderdeel uit van dat landschap en houdt rekening met de natuur- en landschapswaarden. Veel erven zijn 'groen', met beplanting die goed aansluit bij het landschap (karakteristieke soorten). Langs meerdere akkers liggen bloeiende akkerranden. Weilanden hebben delen met kruidenrijke vegetatie en in overhoekjes leven kleine dieren, voedsel voor de steenuil. Het bodemleven is overal goed op orde. De aanwezige wateren en oevers in het buitengebied zoals poelen, sloten en beken, trekken veel leven aan. Water heeft op verschillende locaties ruimte om vrij zijn weg te vinden. Dit geeft veel variatie, die weer aan veel diersoorten ruimte biedt. Waar in de oevers holten ontstaan, bijvoorbeeld bij ontwortelde bomen door erosie, leeft de ijsvogel. Via een netwerk van houtwallen, singels en bosjes is het buitengebied verbonden met de woonkernen en de natuurgebieden. Deze dooradering is belangrijk voor de uitwisseling van soorten. Het biodiverse buitengebied is ook aantrekkelijk voor wie er fietst, wandelt, woont en werkt.

Overhoekjes van weilanden trekken veel leven aan zoals het klaverblauwtje.

Streefbeelden voor het buitengebied

Het biodiverse buitengebied is aantrekkelijk voor veel soorten planten en dieren: van orchideeën tot boerenzwaluwen en steenuilen. Langs meerdere akkers

liggen bloeiende akkerranden, waar veel dieren zaden, insecten en muizen vinden als voedsel. Het aanwezige water zoals poelen, sloten en beken, trekt veel leven aan,

leven aan, zoals de noordse witsnuitlibel. Via een fijnmazig netwerk van houtwallen, singels en bosjes is het buitengebied verbonden met de met de woonkernen en de natuurgebieden.

4.1 Wat de gemeente zelf doet

Om de biodiversiteit in het landschap van het buitengebied te versterken, doen we de volgende inspanningen.

1. Aanleg, beheer en behoud van landschapselementen

Landschapselementen zoals alleenstaande bomen, singels, hagen en poelen, zijn van grote waarde voor soorten. Het is daarom belangrijk zorgvuldig om te gaan met bestaande elementen, en waar het kan nieuwe toe te voegen.

Vanwege de cultuurhistorische en landschappelijke waarde gaan we groene monumenten en cultuurhistorische monumenten goed in beeld brengen. We bekijken vervolgens hoe we deze parels kunnen onderhouden en beschermen. In het buitengebied zijn er meerdere groene landschapselementen die heel bijzonder zijn: de houtsingels en houtwallen van het essen- en kampenlandschap, de landeweir in het Lievelder Veld, de Engelse Schans of de groene restanten van de Circumvallatielinie, en bepaalde bomen. Deze structuren en elementen verdienen extra aandacht en zorg. Bomen staan vaak al sinds mensenheugenis onaangeroerd op hun plek, de houtwallen en -singels zijn nog authentiek. De monumentale bomen zijn vastgelegd, maar andere landschapselementen nog niet. Door hun waarde vast te leggen kunnen we ze ook gericht beheren en beschermen.

2. Wegwerken achterstallig onderhoud landschapselementen

Of landschapselementen geschikt zijn voor dieren en planten hangt mede af van het juiste beheer en onderhoud. Denk aan het regelmatig schoonmaken van poelen, snoeien van fruit- en knotbomen en het afzetten van hakhoutsingels. Dit zorgt voor veel variatie: jong en oud groen, en zonnige en schaduwrijke plekken komen naast elkaar voor. Hierdoor voelen meerdere soorten zich er thuis. Ook voor het behoud van cultuurhistorische waarde van bijvoorbeeld hakhoutsingels en knotbomen is regelmatig onderhoud nodig. Het is belangrijk om per element het gewenste (eind)beeld te bepalen, zodat beheer op tijd en heel gericht kan plaatsvinden. We zullen voor de landschapselementen in ons bezit dat beeld formuleren en het beheer vervolgens organiseren.

Bomen, singels, hagen en struweel zijn in het buitengebied van grote waarde voor soorten. We gaan zorgen voor gericht beheer om die waarde te behouden en versterken.

3. Bomen: beheer boomstructuren en nieuwe aanplant

Bomen zijn belangrijke dragers van 'biodiversiteit'. Veel soorten insecten, vogels, bodemleven en paddenstoelen zijn afhankelijk van bomen. We gaan de aanplant van bomen de komende jaren

structureel en planmatig intensiveren. De afgelopen tientallen jaren zijn vele bomen uitgevallen door hitte en ziekten. Als er in een rij bomen exemplaren uitvallen, dan zetten we daar in de rij nieuwe voor terug. We kiezen voortaan voor een diversiteit aan bomen, zodat we risico's op ziekte of schade door droogte spreiden. Vrijkomend hout van uitvallende bomen verwerken we zo duurzaam mogelijk, bijvoorbeeld in rasterwerk of palen.

Om deze uitval van bomen te compenseren en om ook voldoende 'voorraad' aan bomen te houden, is het nodig jaarlijks nieuwe bomen aan te planten. Zo houden we de basisgroenstructuur in de gemeente op orde, want die bomenstructuur is een belangrijke basis van ons landschap. Het aanplanten van bomen doen we zoveel mogelijk in de wintermaanden. Als uitzondering daarop vragen we in maart, op de Nationale Boomfeestdag, aan leerlingen van basisscholen om te helpen. In de buurt van de scholen planten we dan samen zoveel mogelijk bomen.

4. Stimuleren van gebruiken van de vergroeningsregeling voor landschapselementen samen met VALA

Samen met agrarische natuurvereniging VALA is er een regeling opgezet om agrarische bedrijven te ondersteunen met vergroening en zo een bijdrage te leveren aan het versterken van het landschap en de biodiversiteit. Een ondernemer maakt samen met VALA een plan op maat voor de vergroening van het bedrijf, en zij kunnen dit ook direct uitvoeren. Voor planvorming en uitvoering is subsidie beschikbaar. VALA en de gemeente gaan de regeling actiever onder de aandacht brengen bij de agrarische ondernemers.

Oude bomenlanen zijn van grote waarde voor veel soorten planten, dieren en paddestoelen. Als er in een rij bomen exemplaren uitvallen zetten we er nieuwe voor terug.

5. Bestrijding invasieve exoten

We besteden al jaren aandacht aan de bestrijding van invasieve exoten zoals de Japanse duizendknoop. Om verdere verspreiding te voorkomen, moeten we samenwerken met andere partijen: het waterschap, Rijkswaterstaat, de provincie, terreinbeherende organisaties en grondeigenaren. Deze samenwerking gaan we de komende jaren intensiveren.

6. Meer natuurvriendelijke bestrijding van overlast van de eikenprocessierups

De rupsen van de eikenprocessiev�inder zorgen regelmatig voor overlast. Sommige manieren om de overlast te beperken brengen schade toe aan wél gewenste rupsen, aan vogels en kleine zoogdieren. Daarom streven we ernaar te werken met methoden die minder schade geven voor andere soorten. Dat is bijvoorbeeld het wegzuigen van brandhaarden. Maar ook het stimuleren van natuurlijke vijanden zoals verschillende soorten vogels, sluipwespen en gaasvliegen. Dat kan met ander maai-beheer rond de eiken, waardoor er meer inheemse plantensoorten groeien waar deze insecten op af komen. Afgelopen jaren experimenteerden we al met het ophangen van nestkasten en eikenprocessierupsvallen. Ook hebben we op meer plekken de eikenbomen niet langer preventief behandeld. We kunnen zien welk effect dit heeft. Onze ervaringen delen we met de regio-gemeenten die ook experimenteren. In 2022 maken we de balans op en kiezen we met welke meer natuurvriendelijke methode we gaan werken.

7. Uitbreiden ecologisch beheer van bermen

Wegbermen, zeker die van twee meter breed of meer, zijn geschikt als goede ecologische verbinding. Voor het beheer van onze bermen in het buitengebied hebben we beleid op hoofdlijnen. Zo maaien we extensief en laten we jaarrond stukken van de berm vol kruiden staan, zodat insecten, vogels en kleine zoogdieren er dekking en voedsel vinden. Ook zorgen we met het oog op biodiversiteit voor meer struiken in wegbermen, en bermsloten maaien we minder vaak. We gaan het beleid nog verder optimaliseren:

- Het beheer van bermen buiten de bebouwde kom wordt opnieuw aanbesteed. Daarbij hanteren we naast uiteraard de verkeersveiligheid, het uitgangspunt dat beheer optimaal moet worden afgestemd op de natuur- en landschapswaarden van de bermen. De aannemer moet bij voorkeur beschikken over het Kleurkeur voor ecologisch bermbeheer.
- We koppelen het versterken van de biodiversiteit langs bermen ook aan de uitvoering van het project 'Veilig sturen' en aanplant 'vergevinggezinde' bermbeplanting. Doel is het vergroten van de verkeersveiligheid samen op te laten gaan met het versterken van de kwaliteit van het landschap. De (her)inrichting van enkele locaties, zoals de Scheidingsweg in Mariënveld en de Oude Winterswijkseweg in Vragender, zijn in voorbereiding.

- Veel bermen rond sloten en ander water zijn in beheer bij het waterschap. We gaan in overleg met hen om te zien hoe zij deze watergangen op een natuurvriendelijke manier kunnen herinrichten en beheren.
- Sommige bermen in het buitengebied worden (te) enthousiast gemaaid door bewoners en/of grondeigenaren. We zijn met hen in gesprek om uit te leggen dat we streven naar kruidenrijke bermen. Dat wil zeggen dat we extensief maaien en hooien. We vragen daarvoor begrip en medewerking

8. Opstellen actieplan voor zandwegen

Zandwegen in het buitengebied die al heel lang in gebruik zijn, zijn zeer waardevol. Niet alleen cultuurhistorisch en landschappelijk gezien, maar ook voor de biodiversiteit. Veel dieren gebruiken deze wegen voor een stofbad (vogels), om op te warmen (reptielen) of een nest te maken (sommige bijen). Ook groeien er vaak zeldzame soorten planten in de bermen van de zandwegen. Om de waarden van de zandwegen te beschermen stellen we een actieplan op. Daarin geven we aan met welke maatregelen we alle waarden (beter) beschermen.

We onderzoeken waar we verbindingen zo kunnen versterken dat soorten zich (weer) beter kunnen verplaatsen.

9. Aanleg groene verbindingen

Om te kunnen zorgen voor betere verbindingen voor planten en dieren onderzoeken we in het kader van het instrument 'basiskwaliteit' (zie hoofdstuk 2.2) waar nieuwe, groene verbindingen wenselijk zijn. Het instrument doet ook uitspraken over

Veel zoogdieren, zoals reeën, hebben veilige verbindingen nodig om van het ene naar het andere gebied te komen.

WAT KUNNEN INWONERS IN HET BUITENGEBIED NU AL ZELF DOEN VOOR ONZE GIDSSOORTEN?

Er zijn veel dingen die inwoners kunnen doen die eenvoudig zijn en niets hoeven te kosten. Het makkelijkste advies is om vooral dingen te laten of minder intensief te doen. Bijvoorbeeld:

- Op een erf rommelhoekjes houden. Dat kan heel simpel door een berg met stenen of een stapel takken te laten liggen in ongebruikte hoekjes. Op en rond deze rommelhoekjes leven veel dieren waar onze gidssoort de steenuil weer van profiteert.
- Gazons of bloemenweiden (of een deel daarvan) pas maaien vanaf juli. Dat betekent voor veel insecten ruimte voor overwintering en voortplanting.
- Voor de winter de uitgebloeide planten te laten staan. Zo kunnen insecten in aantal en soorten toenemen, waardoor onze gidssoorten weer meer voedsel hebben.

herkenbaarheid van de landschapstypen en de soorten die er zouden moeten voorkomen. We kijken naar verbindingen tussen grotere en kleinere natuurgebieden, de woonkernen en het buitengebied. Denk aan verbindingen zoals tussen het Korenburgerveen, Lievelderveld en Koolmansdijk, maar ook aan korte structuren (singels, houtwallen in het karakteristieke kampen-/hoevenlandschap). We kijken ook of deze hagen, bomen en singels economisch nut kunnen hebben. Daarbij zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met waterschap en grondeigenaren. Vrijwillige medewerking is het uitgangspunt.

10. Inventarisatie knelpunten oversteekbaarheid wegen en water voor fauna

Onder veel diersoorten, zoals egels, padden, vogels, klein en groter wild, vallen slachtoffers als zij wegen willen oversteken. Samen met andere partijen die invloed hebben op oversteekbaarheid van wegen, zoals wegbeheerders, andere terreinbeheerders en grondeigenaren en de wildbeheereenheid, brengen we in beeld waar de grootste knelpunten liggen. Dit onderzoeken we als we de natuurwaardenkaart (zie hoofdstuk 2.2.) opstellen. Met deze plekken op de kaart kunnen we een gericht plan van aanpak opstellen om wegen beter oversteekbaar te maken.

4.2 Waar de gemeente anderen uitnodigt en stimuleert

- Initiatieven van inwoners voor meer biodiversiteit in het buitengebied

We gaan graag met inwoners en organisaties in gesprek om samen te zoeken naar leuke en waardevolle projecten die bijdragen aan natuur en landschap in het buitengebied. We verwelkomen initiatieven voor bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe wandelpaden/-routes of voor kleine, lokale natuurgebiedjes. Het kan ook gaan om de organisatie van een bijeenkomst over beschermde dieren; er is veel mogelijk. We kijken hoe we initiatiefnemers kunnen ondersteunen om hun plan te laten slagen. We hebben al verschillende subsidieregelingen, maar zo nodig zoeken we samen naar andere vormen van ondersteuning. In de meeste woonkernen in onze gemeente is een werkgroep voor landschap actief. Deze werkgroepen kennen de weg van planvorming tot en met planuitvoering. Ook zij kunnen een initiatief op weg helpen.

- Ondersteuning benutten kansen voor biodiversiteit rond landbouwpercelen

We vinden het belangrijk dat landbouwbedrijven in onze gemeente toekomstperspectief hebben. We verstrekken al subsidies voor het

opstellen van vergroeningsplannen om agrariërs te ondersteunen om de biodiversiteit op hun bedrijf te versterken. We gaan graag verder met hen in gesprek wat we kunnen betekenen op het gebied van een meer landschaps- of natuurinclusieve bedrijfsvoering. Er zijn in Oost Gelre al verschillende initiatieven die hiervoor de mogelijkheden verkennen en laten zien wat er kan. Deze initiatieven steunen we van harte. Hierbij kunnen mogelijk ook andere ondernemers aansluiten (zie kader).

Een voorbeeld van een te onderzoeken kans is agroforestry, een teeltsysteem waarbij voederbomen, voedselbomen en -struiken worden gecombineerd met landbouw op hetzelfde perceel. Deze mengteelt kan met een goede soortkeuze positief uitwerken op de biodiversiteit, de bodemvruchtbaarheid en de aantrekkelijkheid van het landschap. Het Agroforestry netwerk Gelderland zet pilots op om ervaring op te doen met agroforestry in onze provincie. Er liggen ook kansen om aan te sluiten bij lopende initiatieven van LTO, waterschap en grondeigenaren zoals verenigd in stichting Vruchtbare Kringloop Achterhoek (VKA). We willen in overleg met hen bekijken op welke wijze we deze initiatieven kunnen ondersteunen.

PADENNET MET POELEN EN BIODIVERSE OVERHOEKJES

Een voorbeeld van een succesvol lokaal initiatief in het buitengebied is het kerkpadennet in Zieuwent, Harreveld, Lievelede en Mariëvelde met verschillende landschapselementen, poelen en met kruiden ingezaaide overhoeken, gerealiseerd door verschillende stichtingen uit de genoemde woonkernen. Dit padennet is een hele waardevolle bijdrage aan het functioneren van de groene verbindingen voor allerlei soorten in ons buitengebied. De Wildbeheereenheid Oost Gelre stelde de afgelopen jaren een kruidenmengsel ('wildmengsel') beschikbaar aan leden. Die zaaiden dit mengsel in verschillende akkerranden (totaal ruim 8 hectare) in. Als deze randen ook op langere termijn aanwezig blijven, vormen ze een goed leefgebied voor allerlei soorten.

We stimuleren initiatieven van anderen voor meer biodiversiteit in het buitengebied.

- Stimuleren versterken biodiversiteit in water

Met andere Achterhoekse gemeenten willen we in overleg met het waterschap om samen te onderzoeken hoe we de biodiversiteit kunnen versterken bij de watergangen in het gezamenlijke grondgebied. En nagaan wat we daar op korte termijn van kunnen realiseren. Denk aan meer ecologisch beheer van taluds en schouwpaden, aan herinrichting watergangen met bijvoorbeeld een natuurlijke strook aan één zijde en aan het inplanten van het talud met bosplantsoen. Dat laatste draagt ook bij aan herstel van het coulisselandschap.

Ook bij het inrichten van gebieden voor waterberging zijn er mogelijkheden om natuurwaarden te versterken. Daarnaast kijken we graag samen naar mogelijkheden om op plekken het watersysteem te herstellen en tegelijkertijd ruimte te maken voor natuur en biodiversiteit. Een goed voorbeeld is het plan 'Wilgenpark' bij de Groenlose Slinge, waarbij het waterschap samen met de inwoners en gemeente een sportcomplex naar een meer natuurlijke inrichting omvormt.

We onderzoeken met regiogemeenten en het waterschap welke kansen er zijn om de biodiversiteit rond watergangen te versterken.

INITIATIEVEN VAN AGRARIËRS VOOR MEER BIODIVERSITEIT IN HUN BEDRIJFSVOERING

De afgelopen jaren hebben veel grondeigenaren in Oost Gelre het landschap versterkt. Er zijn boomgaarden aangelegd, poelen gegraven, houtsingels en houtwallen opgeknapt en aangeplant. De kernen Zieuwent, Harreveld, Vragender en Lielvelde hebben landschapswerkgroepen die samen met grondeigenaren projecten voorbereiden en uitvoeren. De afgelopen jaren hebben deze werkgroepen vele tientallen projecten succesvol gerealiseerd.

Begin 2021 ging ook een voedselcoöperatie van start: de leveranciers van de voedselproducten maken samen met hun klanten afspraken over hoe het voedsel wordt geproduceerd, onder andere met aandacht voor biodiversiteit.

Een agrariër in Lielvelde past het Pure Graze-principe toe in zijn bedrijfsvoering. Onderdeel is de inzaai van een mengsel van klavers en kruiden dat voor productief kruidenrijk grasland zorgt, dat ook ten goede komt aan biodiversiteit.

A woman with reddish-brown hair, wearing a white leather jacket over a red and black patterned top and blue jeans, stands in a lush green field next to a pond. She is smiling and looking towards the camera. The background is filled with tall green grass and dense trees under a bright sky.

“De Baakse Beek vind ik prachtig, met het dansende fluitenkruid erlangs. In de buurt zitten wulpen, steenuilen en in enkele poeltjes is de knoflookpad ontdekt, uniek in Gelderland. Thuis zou ik onze tuin nog wat wilder willen maken. Hoe meer beestjes en bloemen hoe beter! We troffen vorig jaar kleine hagedissen aan onder een boomstam, echt zo gaaf.”

*Renske Faber, Zieuwent,
voorzitter Zieuwents Belang*

5.

Maatregelen in de woonkernen

In de bebouwde omgeving leven verrassend veel soorten. Ze vinden hier voedsel en plekken om te schuilen of voor een nest, zoals in dakgoten en spouwmuren. Woningen worden echter steeds strakker afgewerkt, waardoor nestplekken verdwijnen en tuinen 'verstenen' ten koste van groen. Ons streefbeeld voor de woonkernen is dat de egel, huismus en gewone dwergvleermuis hier blijven voorkomen en liefst weer vaker te zien zijn. In dit hoofdstuk geven we aan hoe we deze soorten een plek blijven geven in de woonkernen.

Aantrekkelijke groene leefomgeving

Een egel-, huismus- en dwergvleermuisvriendelijke inrichting betekent dat pleinen, parken en groenstroken een flinke diversiteit aan beplanting hebben. Er zijn heggen en singels met nestel- en schuilplekken en schoolpleinen kleuren groen. Op dit soort groene plekken kunnen ook mensen goed terecht om te ontspannen en om verkoeling te vinden bij warmte.

Alle bermen langs wegen zijn ecologisch beheerd en daarmee rijk aan bloemen, zaden en aan insecten - belangrijk voedsel voor vleermuizen. Langs oevers van sloten en ander water bloeien bloemen en kruiden en vinden (water)vogels een plek. Veel soorten gebruiken bermen en sloten ook om zich te verplaatsen naar andere gebieden en daar soortgenoten te ontmoeten. In gebouwen zijn voorzieningen aanwezig waar soorten kunnen schuilen of nestelen, zoals vleermuiskasten, vogelnestkasten en gevel- of dakgroen. Tuinen bij woningen zijn deels groen ingericht, en hebben rommelhoekjes waar egels eten vinden en kunnen overwinteren. Schuttingen hebben een doorgang voor egels om van tuin naar tuin te gaan.

Het groen in de woonkernen maakt buurten ook goed bestand tegen hitte en wateroverlast. Daarvan profiteren mensen, de gidssoorten, maar ook veel andere soorten zoals (tuin)vogels, vlinders en bijen. Ten slotte zijn de woonkernen verbonden met het buitengebied en de natuurgebieden via een netwerk van bermen, sloten, beken, bosjes en houtwallen. Zo is op alle schaalniveaus de dooradering van ons landschap op orde: overal zijn aaneengesloten verbindingen aanwezig die de natuurgebieden en woonkernen goed met elkaar verbinden.

Streefbeelden bebouwde kom

Tuinen bij woningen zijn deels groen ingericht en hebben rommelhoekjes waar egels eten vinden en kunnen overwinteren. Pleinen, parken en groenstroken

hebben een flinke diversiteit aan beplanting. Er zijn heggen en singels met nestel- en schuilplekken en schoolpleinen kleuren groen. Op dit soort groene plekken

kunnen ook mensen goed terecht om te ontspannen. In gebouwen zijn voorzieningen aanwezig waar soorten kunnen schuilen of nestelen. Het groen in de

woonkernen maakt buurten goed bestand tegen hitte en wateroverlast. Daarvan profiteren mensen en heel veel soorten, zoals (tuin)vogels, vlinders en bijen.

NATUURINCLUSIEF BOUWEN KRIJGT AL OP MEERDERE PLEKKEN VORM IN ONZE EIGENDOMMEN

- Het gemeentehuis in Lichtenvoorde is voorzien van een groen dak in combinatie met zonnepanelen.
- Bij de reconstructie van het parkeerterrein Meekenesch is het bestaande groen gehandhaafd en goed ingepast in het nieuwe ontwerp, en kan hemelwater goed infiltreren in de bodem.
- Bij de ontwikkeling van de nieuwe sporthal in Groenlo is natuurinclusief een van de uitgangspunten. Leerlingen van Marianum zitten aan tafel bij de architect om hier actief over mee te denken.

AL AANDACHT VOOR BIODIVERSITEIT IN GROENBEHEER

In ons groenbeheer hebben we nu al op meerdere manieren aandacht voor biodiversiteit. Zo letten we bij boomonderhoud op aanwezigheid van vogels en vleermuizen, en bij boomkap compenseren we één gekapte boom met twee of drie nieuwe bomen. Onze bermen en slootkanten beheren we grotendeels op ecologische wijze (verschrallingsbeheer). In brede bermen passen we steeds vaker hakhoutbeheer toe: we maaien alleen een smalle strook. De spontane groei van houtachtige planten in de zaksloten snoeien we om de drie jaar. Veel soorten profiteren van deze afwisseling. In het Stadpark in Groenlo en het Flierbeekpark en het Beekdal in Lichtenvoorde houden schapen het gras kort. In het Flierbeekpark gaan de schapen pas aan het werk nadat de orchideeën in het park hebben gebloeid. Die krijgen zo de tijd om zich verder te verspreiden.

5.1 Wat de gemeente zelf doet

Voor het vergroten van de kansen voor soorten in de woonkernen nemen we de volgende maatregelen.

Natuurinclusief bouwen toepassen op onze eigen grond en gebouwen

Natuurinclusief bouwen gaat over het ontwerpen van een plek of het bouwen van een bouwwerk met aandacht voor de natuur. Als gemeente willen we het goede voorbeeld geven. We gaan na hoe onze eigen gebouwen natuurinclusiever kunnen, zoals het gemeentehuis, het oude stadhuis in Groenlo en diverse schoolgebouwen. Bijvoorbeeld door meer groen toe te voegen aan de gevel of op het dak, of nest- of verblijfskasten aan te brengen. Ook de omgeving van onze eigen gebouwen onderzoeken we op kansen, zoals voor het vervuilen van niet direct nuttige verharding (tegels) voor groen waar dat kan. We kijken daarbij steeds naar de soorten planten en dieren die ergens al voorkomen. Uitgangspunt is om 'werk met werk' te maken, ofwel aan te sluiten bij het moment dat een locatie op de schop gaat. Als de omgeving van het gemeentehuis de komende jaren wordt heringericht, ontstaan kansen om te investeren in een groene biodiverse omgeving.

Uitbreiding van het ecologisch groenbeheer

In het beheer en onderhoud van het openbaar groen houden we al op veel punten rekening met de biodiversiteit (zie kader). Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven, werken we via ons beheer verder aan betere leefomstandigheden voor dieren en planten in woonkernen. Belangrijk uitgangspunt is dat we het beheer afstemmen op de ecologische kalender; dat wil zeggen: dat we maatregelen zoals maaien snoeien laten passen bij het natuurlijke ritme van planten en dieren, Dat versterkt de biodiversiteit. Bij vervanging van plantvakken zoeken we naar een optimale biodiverse vervanging, bijvoorbeeld door kruidenvegetaties toe te passen.

Kleurkeurmerk in nieuwe aanbesteding groenbeheer

In het najaar van 2021 is het beheer van onze bermen opnieuw aanbesteed voor meerdere jaren. In het programma van eisen zijn voorwaarden gesteld rond biodiversiteit en de monitoring van de resultaten. Zo moet een aannemer beschikken over het Kleurkeur (zie kader). We stellen ook voorwaarden voor het verwerken van maaisel. We zoeken naar duurzame toepassingen als groenbemesting, vergisting en bokashi in de gemeente zelf.

Versterken van onze parken als groene longen

Sommige groengebieden vormen als het ware de 'groene longen' van het bebouwde gebied, zoals het Wentholtpark, het Beekdal en

het Flierbeekpark in Lichtenvoorde, het Stadspark van Groenlo en de oevers van de grachten in Groenlo. Het zijn ook belangrijke gebieden als het gaat om biodiversiteit. Voor de parken in Lichtenvoorde onderzoeken we samen met NLGreenlabel hoe inwoners deze parken beoordelen op enkele aspecten, waaronder biodiversiteit. We bekijken in dit traject ook hoe ze nog meer dan nu kunnen bijdragen aan het welzijn van inwoners.

5.2 Waar de gemeente uitnodigt, stimuleert en ondersteunt

Steeds vaker nemen inwoners of andere partijen in Oost Gelre zelf initiatieven waarmee ze zorgen voor meer of betere leefruimte voor planten- en diersoorten. Zo wordt in Mariënveld het dorpsplein opnieuw ingericht met veel aandacht voor groen. In de Ursulastraat in Harreveld hebben inwoners een groenstrook ingericht als een aantrekkelijk wandelstrook tussen dorpsrand en een agrarisch perceel. We zijn blij met deze initiatieven en kijken graag samen met initiatiefnemers hoe we ze kunnen ondersteunen. We willen ook anderen aanmoedigen om aan de slag te gaan met het vergroenen van hun omgeving. Dat doen we op verschillende manieren:

- **Budget voor buurtinitiatieven**

We hebben budget beschikbaar voor kleinschalige en lokale initiatieven die de soortenrijkdom versterken. Denk aan acties om (fruit)bomen of ander groen te planten in het openbaar groen, de aanleg van een voedselhaag, het aanleggen van een gemeenschappelijke moestuin, het ophangen van nestkasten en insectenhôtels, of aan de organisatie van educatieve activiteiten. We willen vooral die initiatieven stimuleren die biodiversiteit verbinden met andere maatschappelijke doelen (sociaal, educatie, gezondheid).

- **Programma's voor vergroenen van de tuin: tegel eruit, groen erin**

Groene tuinen bij woningen zijn belangrijk voor veel soorten. We stimuleren tuinbezitters daarom om hun tuin zo natuurlijk mogelijk in te richten en te onderhouden, te kiezen voor veel groene en minder verharding, en voor een gevarieerde, liefst inheemse beplanting. Samen met inwoners ontwikkelen we een 'proefopstelling' op een plek in de openbare ruimte. Hier laten we zien welke laagdrempelige en makkelijk te realiseren ideeën er zijn om een tuin wat groener te maken. Voor het vergroenen van tuinen zoeken we ook de samenwerking met woningcorporaties en met Waterschap Rijn en IJssel rond het

---

KLEURKEURMERK

Een van de eisen bij de aanbesteding van het bermbeheer is dat de aannemer beschikt over het Kleurkeurmerk van de Vlinderstichting en Stichting Groenkeur. Het Kleurkeur waarborgt dat de aannemer op de juiste manier werkt aan ecologisch bermbeheer en zo zorgt voor meer biodiversiteit in bermen. Dit is namelijk 'een vak apart'.

WAT KUNNEN INWONERS ZELF DOEN IN DE WOONKERNEN VOOR ONZE GIDSSOORTEN?

- Schuttingen zijn vaak een barrière voor egels om in het groen in een tuin te komen en zich te verplaatsen. Dit is op te lossen door de onderste schuttingplank weg te halen of een klein gat in de onderste schuttingplank te zagen.
- Maak een tuin niet winterklaar! Veel insecten overwinteren op de planten in de tuin. Verwijder de planten pas in het voorjaar eind maart/begin april. Zo zijn in het voorjaar al veel insecten aanwezig en hebben egel, huismuis en gewone dwergvleermuis voldoende te eten.
- Plant nectarbloemen, en kies dan vooral voor inheemse soorten. Onze gidssoorten profiteren enorm van een groene tuin waarin tijdens het hele voorjaar en de zomer bloeiende planten aanwezig zijn. Enkele soorten zijn erg geschikt als nectarbloem voor insecten, zoals vlinderstruik, hemelsleutel en marjolein.

SAMEN BOMEN AANPLANTEN

In 2018 was er een succesvolle actie waarin inwoners samen met de gemeente fruitbomen aanplantten op plekken die zij aanwezen in hun omgeving. Deze actie krijgt een vervolg, ook in het kader van het beleid voor klimaatadaptatie. Met de actie stimuleren we inwoners ook om zelf initiatief te nemen bomen te planten in hun buurt.

Voor de dierenverblijven werken we samen met de beheerders en inwoners plannen uit voor de toekomst.

We stimuleren spelen in het groen en moedigen basisscholen aan om hun schoolpleinen te vergroenen.

programma 'Weet van Water'. En daarnaast met het waterschap en andere gemeenten in de Achterhoek rond de strategie Samenwerken aan Schoon Water, met als doel verbetering van de waterkwaliteit en dus aan de biodiversiteit in het water.

- *Beheer van groen door bewoners* - In het Flierbeekpark in Lichtenvoorde doen we goede ervaringen op met het beheer van een deel van het park door bewoners in de buurt. Dat zorgt voor veel betrokkenheid en meer biodiversiteit. In Zieuwent nemen inwoners het groenbeheer van het parkje in het centrum over van de gemeente. Op kleinere schaal nemen inwoners in de hele gemeente initiatieven om plantstroken te onderhouden of zwerfafval te verwijderen. Een andere groep vrijwilligers is bereid om te helpen bij het onderhoud van fruitbomen in de openbare ruimte. Dit soort initiatieven ondersteunen we van harte.
- *Omvormen dierenweides* - De dierenverblijven in Lichtenvoorde en Groenlo behoren tot de openbare ruimte. Met de huidige beheerders, inwoners en scholen werken we voor elke dierenweide een plan voor de toekomst uit. Hierbij staat dierenwelzijn voorop. Tamme (huis) dieren zijn beter bestand in een omgeving met publiek. We bekijken hoe de dierenverblijven mooie informatie- en ontmoetingsplekken kunnen worden rond duurzame thema's, voor inwoners en leerlingen van scholen.
- *Inzet op meer groene schoolpleinen* - Mogelijkheden voor vergroening liggen er ook bij de basisscholen. In Vragender legt de Antoniuschool op eigen initiatief een mooi natuurlijk en natuurrijk schoolplein aan. We willen ook andere scholen aanmoedigen de mogelijkheden voor het vergroenen van hun buitenruimte te bekijken. Voor de vergroening van speelpleinen is subsidie beschikbaar van de provincie Gelderland.
- *Aanleg Tiny Forest met scholieren en IVN* - Samen met leerlingen van de scholengemeenschap Marianum en het IVN gaat in 2022 een project van start voor de aanleg van een Tiny Forest: een dichtbegroeid, inheems bosje met de grootte van een tennisbaan. Dat gebeurt in het kader van het project 'Adviesburo Leerlingen' van het IVN. Leerlingen onderzoeken zelf wat de beste locatie is, in afstemming met buurtbewoners. Zo'n bosje vormt een 'stapsteen' voor veel dieren in een bebouwde omgeving. Na aanleg zullen de leerlingen de komende jaren onderzoeken wat de effecten zijn van het bosje op de biodiversiteit.

“De Amerikaan Paul Hawken zei het eens zo: Biologische biodiversiteit is één grote drukte. Ze loopt, kruipt, zwemt, vliegt, zoemt. Maar uitsterven gaat geruisloos en heeft geen andere stem dan de onze. Het inspireert ons om onze terreinen zo te beheren dat er plek is voor veel soorten.”

Carel en Ans ten Have, Lievelede, stellen hun terrein open voor natuureducatie

6.

Maatregelen communicatie

HET NACHTVLINDERPROJECT

In Nederland zijn er meer dan 850 soorten nachtvlinders. Sinds 2020 tellen 14 inwoners van onze gemeente de vlinders in onze gemeente in het Nachtvlinderproject van de Vlinderstichting. De vrijwilligers zijn uitgerust met een 'ledEmmer' (emmer met licht) en een app om te zien om welke soorten het gaat. Hun waarnemingen geven een goed beeld van de omgevingskwaliteit: hoe meer vlindersoorten er zijn, hoe beter de lokale omstandigheden zijn. Ook de komende twee jaar wordt er geteld. Met de informatie kunnen we conclusies trekken en zo nodig maatregelen nemen voor vlinders. Deelnemers delen hun ervaringen ook met familie, kennissen en burens.

Vrijwilligers leggen vast welke soorten nachtvlinders er in onze gemeente voorkomen.

Om de biodiversiteit in onze gemeente te versterken hebben we ieders inzet en betrokkenheid nodig. Daarom besteden we veel aandacht aan communicatie over het belang van biodiversiteit en wat iedereen er zelf aan kan bijdragen. Alleen samen kunnen we ervoor zorgen dat ons landschap vitaal en aantrekkelijk blijft. In dit hoofdstuk geven we aan hoe we communicatie hiervoor willen inzetten.

6.1 Bewust en betrokken

Bewustwording

De aandacht voor biodiversiteit is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Landelijk maar ook regionaal en lokaal krijgt het verlies van soorten steeds meer aandacht. Er is ook veel positieve aandacht, zoals voor acties voor bijen, vlinders, boomaanplant of om te zorgen voor groene tuinen. Er zijn mensen voor wie 'biodiversiteit' nog een minder bekend thema is, die het belang er niet van zien of dat wel zien en wel iets willen doen, maar niet goed weten wat.

Met een gerichte communicatie-inzet willen we de komende jaren zorgen voor meer bewustzijn over biodiversiteit bij onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Daarnaast besteden we veel aandacht aan de uitleg van maatregelen die we als gemeente nemen voor meer biodiversiteit. We geven aan waarom we iets doen of waarom juist iets láten. Soms leiden maatregelen, zoals andere boomkeuzes of het ecologisch beheer van groen en bermen, tot een ander, minder strak aanzicht. Dan is het bijvoorbeeld belangrijk om uit te leggen dat soortenrijkdom veel meer gebaat is bij variatie en wat rommeligheid in plaats van alles 'netjes' te maken.

Stimuleren betrokkenheid en eigen initiatief

We willen inwoners en andere partijen van harte aanmoedigen om zelf ook iets te doen om de natuurwaarde in onze gemeenten te versterken. Dat kan zowel met hele kleine stapjes als met grotere initiatieven. Het is goed om te zien dat veel inwoners en organisaties al heel betrokken zijn bij het thema biodiversiteit.

Er zijn al allerlei initiatieven genomen of in voorbereiding. We willen ervoor zorgen dat mensen met een initiatief zich goed ondersteund voelen en anderen stimuleren aan te haken of zelf iets kleins of groters te doen – al dan niet alleen of in georganiseerd verband.

6.2 Inzet

Uitgangspunten voor communicatie-inzet :

- De baten in beeld: we maken inzichtelijk waarom we werken aan versterken van biodiversiteit en welke baten dat oplevert.
- Overdracht van kennis: we brengen dingen onder de aandacht die ieder huishouden zelf kan doen om de biodiversiteit te bevorderen (inheemse bloemen, gras minder maaien, mussenpan op het dak, tegel eruit en groen erin, enzovoorts).
- Inspireren: we laten onder andere zien hoe de gemeente het goede voorbeeld geeft, brengen concrete voorbeelden in beeld en helpen andere partijen dat te doen.
- Integraal benaderen van thema's: we koppelen waar het kan de aandacht voor biodiversiteit aan andere actuele thema's, zoals klimaat, gezondheid, voedsel of energie. Biodiversiteit is namelijk geen onderwerp dat op zichzelf staat.
- In samenwerking: we trekken waar het kan en past voor de communicatie op met andere partijen.

We trekken voor de communicatie over biodiversiteit op met andere partijen.

Dit gaan we doen:

We stellen een kort en krachtig communicatieplan op rond het thema biodiversiteit en voeren dat uit. In het plan geven we aan hoe we inwoners, ondernemers en organisaties (meer) betrekken bij het thema landschap en soortenrijkdom daarin. Belangrijk onderdeel van dit plan is de samenwerking met andere partijen, zoals woonbelangen, VALA, scholen, IVN en lokale natuur- en milieuorganisaties. Bij het opstellen van het plan gaan we ook al graag met die groepen in gesprek.

In het communicatieplan kijken we hoe we alle verschillende doelgroepen kunnen bereiken en ondersteunen, via welke middelen en kanalen. Hieronder geven we per doelgroep aan welke onderwerpen in elk geval een plek krijgen in de communicatie.

Inwoners

1. Informatie over wat biodiversiteit is en de maatregelen die we als gemeente nemen om die te versterken, onder andere uitleg over ecologisch bermbeheer, natuurinclusief bouwen, omgaan met droogte, alternatieve bestrijding van de eikenprocessierups, waarom het belangrijk is om honden aan de lijn te houden (buiten de losloopveldjes)
2. Een lijst aanreiken van redelijke haalbare zaken voor inwoners en ondernemers: concrete voorbeelden wat je in je huis, tuin, straat of wijk kunt doen voor biodiversiteit. En wat je beter kunt laten, zoals 's winters alle gevallen blad weghalen uit de tuin. We reiken alternatieven aan die de natuur niet schaden, bijvoorbeeld voor onkruidbestrijding of voor renovatie van woningen (niet alles helemaal potdicht maken).
3. Veel aandacht is er voor natuurvriendelijke of in elk geval groene inrichting van tuinen, waarbij we een koppeling maken met klimaatadaptatie.

De uitwerking van communicatiemiddelen volgt in het op te stellen communicatieplan. Mogelijkheden zijn om op de website van de gemeente aparte pagina's over biodiversiteit op te nemen waar elke doelgroep eigen aandacht krijgt ter informatie en inspiratie. Hier komen ook verwijzingen naar andere (lokale) organisaties, initiatieven, websites. Deze pagina's kunnen ook bereikbaar zijn via biodiversiteitooostgelre.nl. Inspiratie over wat iemand zelf kan doen, kunnen we bieden via kortdurende (4 weken) campagnes via social media (Facebook, Instagram), eigen pagina's in de lokale nieuwsbladen, en filmpjes (vlogs) van mensen die al actief bezig zijn met biodiversiteit.

Een idee is om jaarlijks een 'Biodiversteits-top Oost Gelre' te houden, voor iedereen die graag meedoet en -denkt over inzet voor planten en diersoorten in onze gemeente.

Maatschappelijke organisaties

1. Educatieve activiteiten van partijen ondersteunen we op projectbasis. Een project kan zijn om scholen te ontvangen bij een bijenstal die op een duurzame manier werkt. Of het opzetten van een informatieve wandelroute langs monumentale bomen of langs plekken die natuurinclusief zijn gebouwd of ingericht.
2. We benaderen gericht verenigingen en organisaties met activiteiten die invloed hebben op de natuur en soorten, zoals bouwers van corso- en carnavalwagens. Denk ook aan scholen en sportverenigingen met buitenlocaties die meer biodiversiteit in te richten zijn. We geven verenigingen toelichting over de waarde van biodiversiteit en vergroening, bijvoorbeeld in een themabijeenkomst of bij de jaarlijkse uitvraag voor subsidieaanvragen.

Ondernemers

1. Aannemers, bouwers en ontwikkelaars informeren en inspireren over natuurinclusief ontwerpen en bouwen, zoals bij nieuwbouw als renovatie.
2. Agrariërs informeren en stimuleren om gebruik te maken van bestaande (subsidie)regelingen in samenwerking met diverse landschapswerkgroepen die hierin nu het voortouw hebben
3. Informeren en uitnodigen van ondernemers op (bestaande) bedrijventerreinen om te kijken naar mogelijkheden voor meer voorzieningen voor soorten op het terrein.
4. Betrekken van recreatieondernemers, zoals campinghouders en te bezoeken boerderijen in de gemeente bij de communicatie, onder ander via de toeristenfolders die jaarlijks worden uitgebracht.
5. Winkeliers en andere ondernemers in de winkelcentra informeren over de mogelijkheden van vergroening van de winkelstraten.

Educatieve activiteiten van andere partijen ondersteunen we op projectbasis.

7. Uitvoering

De gemeente gaat de komende jaren maatregelen nemen die nu al relatief eenvoudig uit te voeren zijn. Voor financiering van deze maatregelen is in 2022 al budget beschikbaar. De komende jaren zal het bestuur, afhankelijk van de programma's en projecten nog middelen beschikbaar moeten stellen.

Een deel van de maatregelen die in deze visie zijn genoemd vraagt nog om verdere uitwerking, al dan niet samen met andere partijen en inwoners, en om besluitvorming door de gemeenteraad.

Het overzicht in bijlage laat zien welke prioriteit we geven aan maatregelen, in welke samenwerking en met welke mogelijke financiering.

Uitvoeringsprogramma aanpak versterken biodiversiteit

Maatregel	Prioriteit	Status	Termijn uitvoering	Initiatief	Financiering
Maatregelen tav beleid					
Beleid formuleren voor natuur inclusief bouwen	hoog	kansrijk	2022 ev	College en raad	nvt
Biodiversiteit is een vast en integraal aandachtspunt bij alle ruimtelijke ontwikkelingen en beheertaken. Op het niveau van visievorming tot en met uitvoering krijgt het thema in beleid en regelgeving concrete vorm	hoog	formulering van bestaand beleid heroverwogen, aansluitend op de Omgevingsvisie	bestaand beleid	College en raad	Doorwerking bij initiatiefnemer
Biodiversiteit is een uitgangspunt bij inrichting en beheer van de openbare ruimte	hoog	de komende jaren worden inrichting en beheer afgestemd op het versterken van biodiversiteit	2022 ev	College	regulier budget groenbeheer gemeente. Tot en met 2023 is € 200.000,- beschikbaar.
De ruimtelijke ontwikkeling tbv de energietransitie benutten om biodiversiteit en landschap substantieel te versterken	hoog	de komende jaren worden inrichting en beheer afgestemd op het versterken van biodiversiteit	2022 ev	College en raad	initiatiefnemer
Organisaties van evenementen dragen in verhouding bij aan het versterken van biodiversiteit en het herstel van het landschap. Hiervoor formuleren we concrete voorwaarden en afspraken.	wenselijk	kansrijk	2022 ev	College	evenementen-organisaties

Maatregelen in buitengebied	Prioriteit	Status	Termijn uitvoering	Initiatief	Financiering
Aanleg en beheer van particuliere landschapselementen	hoog	kansrijk	bestaand beleid	grondeigenaar	subsidie natuur en landschap tot en met 2023 is € 200.000-beschikbaar; subsidie provincie incl. cofinanciering gemeente.
Wegwerken achterstallig onderhoud gemeentelijke landschapselementen	hoog	kansrijk	2022 ev	College	regulier budget groenbeheer
Opstellen natuurwaardenkaart	hoog	kansrijk	022	College	regulier budget aangevuld op basis van projectplannen
Bomen: herstel boomstructuren en nieuwe aanplant	hoog	in uitvoering	2022 ev	College	regulier budget aangevuld op basis van projectplannen
Opstellen groene bedrijfsplannen voor agrarische ondernemers in samenwerking met de Vala.	wenselijk	kansrijk	bestaand beleid	ondernemer, Vala en gemeente	subsidie Natuur en landschap
Bestrijding invasieve exoten in de openbare ruimtehoog		in uitvoering	bestaand beleid	College	regulier budget groenbeheer
Natuurvriendelijke bestrijding van overlast zoals van de eikenprocessierups	wenselijk	kansrijk	2022 ev	College	budget groenbeheer zo nodig aanvullen
Inventarisatie groene 'monumenten' en actualisatie 'bijzondere bomen'	wenselijk	kansrijk	2022	College	budget € 20.000 is beschikbaar
Watergangen natuurvriendelijk inrichten en landschappelijk inpassen	hoog	kansrijk	2022 ev	College in overleg met Waterschap Rijn en IJssel	financiering waterschap. Zo nodig cofinanciering door gemeente
Intensiveren toezicht op eigendomskwesties en naleving	hoog	in uitvoering	2022 ev	College	regulier budget zo nodig aanvullen met projectfinanciering

Maatregelen in woonkernen	Prioriteit	Status	Termijn uitvoering	Initiatief	Financiering
Natuurinclusief bouwen toepassen op onze eigen grond en gebouwen	wenselijk	kansrijk	2022 ev	College	onderhoudsbudget zo nodig aanvullen op basis van projectplannen
Optimaliseren van biodiversiteit is uitgangspunt van bermbeheer; de aanbesteding speelt daar op in.	wenselijk		Inmiddels gerealiseerd	College	budget bermbeheer
Groene initiatieven van inwoners voor de openbare ruimte stimuleren door budget beschikbaar te stellen	hoog	kansrijk	2022 ev	College	regulier budget groenbeheer aangevuld met budget op basis van projectplannen
Beheer van openbaar groen door buurt bewoners	hoog	kansrijk	vervolg op bestaande projecten	College	subsidie uit regulier budget (verschuiving)
Omvorming dierenparken Groenlo en Lichtenvoorde naar locaties voor gedomesticeerde dieren, biodiversiteit, informatie, educatie en contact	hoog	kansrijk	2022	College	regulier budget groenbeheer en aanvulling op basis van projectplannen
Inzet op meer groene schoolpleinen	wenselijk	kansrijk	2022 ev	schoolbesturen i.o.m. gemeente	provinciale subsidie
Aanleg 'tiny forest' in de openbare ruimte; projectplan IVN ism Marianum en gemeente	wenselijk	kansrijk	2022	Marianum i.o.m. gemeente	regulier budget groenbeheer en aanvulling op basis van projectplannen

Maatregelen tav communicatie	Prioriteit	Status	Termijn uitvoering	Initiatief	Financiering
Opstellen communicatieplan voor versterken bewustwording, betrokkenheid en gedragsverandering	hoog	kansrijk	2022	College	Uit budget voor versterken biodiversiteit openbaar groen € 20.000 /jaar tot 2024 Marianum en gemeente

Colofon

Landschappen vol leven, onze aanpak voor versterking van de biodiversiteit

Een uitgave van de gemeente Oost Gelre, 2022

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

De gemeente stelde dit plan op in overleg met een groep inwoners en vertegenwoordiger van organisaties uit de samenleving. Zij brachten via een klankbordgroep hun ideeën in voor het versterken van biodiversiteit in onze landschappen.

Projectleiding/ecologisch advies
ECOgroen

Redactie en vormgeving
Communicatiebureau de Lynx

Informatie
Gemeente Oost Gelre
Varsseveldseweg 2
7131 BJ Lichtenvoorde
www.oostgelre.nl

Beeld:

Portretten inwoners: Inky Artemis te Brake

Foto's van soorten:

Saxifriga.nl, daarvan fotografen:

Mark Zekhuis | cover, steenuil, p 11 en 38, mus, p 11, ijsvogel, p 33, ree

Peter Meininger | p 10, p 28 patrijs

Piet Munsterman | p 8, steenuil

Rudmer Zwerver | p 15 en p 38, egel

Vlinderstichting, Henk Bosma | p 38, Atalanta

Pixabay -David Reed | p 8, koolmees

Flickr | p 38, boerenzwaluwen

Overige foto's: Gemeente Oost Gelre en Ecogroen

gemeente
Oost Gelre